नियम सङ्ख्या : ०९
नगर सभाबाट स्वीकृत मिति :

गोदावरी नगरपालिकाको सहकारी ऐन, २०७५

गोदावरी नगरपालिका
बज्रबाराही, ललितपुर
नेपाल

गोदावरी नगरपालिकाको सहकारी ऐन, २०७५

प्रस्तावनाः सहकारी मूल्य, मान्यता र सिद्धान्त अनुरूप स्थानीयस्तरमा छरिएर रहको पुजी, प्रविधि तथा प्रतिभालाई स्वाबलम्बन र पारस्परिकताका आधारमा एकीकृत गर्दै सदस्यहरूको आथिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक उत्थान गर्न, समुदायमा आधारित, सदस्य केन्द्रित, लोकतान्त्रिक, स्वायत्त र सुशासित सगठनकां रूपमा सहकारी से स्थाहरूको प्रवर्दधन गन, सहकारी खेती, उद्योग, वस्तु तथा सेवा व्यवसायका माध्यमबाट सामाजिक न्यायका आधारमा आत्म निर्भर, तीब्र एवं दिगो रूपमा स्थानीय अर्थतन्त्रलाई सुदृढ तल्याउन सहकारी संघ संस्थाहरूका दर्ता, सञ्चालन एवम् नियमन सम्बन्धी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

गोदावरी नगरपालिकाको नगरसभाले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद -१ प्रारम्भिक

१. सक्षिप्त नाम र प्रांरम्भ : (१) यस ऐनको नाम गोदावरी नगरपालिकाका सहकारी ऐन, २०७५ रहको छ ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. **परिभाषा :** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

(क) “आन्तरिक कायविधि” भन्नाले सहकारी सस्थाले दफा १८ बमोजिम बनाएको आन्तरिक कायविधि सम्झनु पर्छ ।

(ख) “कसुर” भन्नाले दफा ७९ बमोजिमको कसुर सम्झनू पर्छ ।

(ग) “तोकिएको ” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ।

(घ) “परिवार” भन्नाले सदस्यको पति वा पत्नी, छोरा, बुहारी, छोरी, धर्मपुत्र, धर्मपुत्री, बाबु , आमा, सौतनी आमा र आफुले पालन पोषण गर्नु पर्ने दाजु , भाउजु ,भाइ, बुहारी र दिदी, बहिनी सम्झनुपर्छ। तर सो शब्दले अशबण्डा गरी वा मानां छुट्टिई आ-आफ्नो पेशा व्यवसाय गरी बसको परिवारको सदस्यलाई जनाउने छैन ।

(ङ) “बचत” भन्नाल सदस्यले सहकारी संस्थामा जम्मा गरको रकम सम्झनु पर्छ।

(च) “मन्त्रालय” भन्नालेसहकारी सम्बन्धी विषय हेर्ने संघीय मन्त्रालय सम्झनुपर्छ ।

(छ) "मुख्य कारोबार" भन्नाले संस्थाले सञ्चालन गरेको व्यवसायिक क्रियाकलापहरूमा पछिल्लो आथिक वर्ष सम्ममा परिचालित बचतको दायित्व र पछिल्लो आर्थिक वर्षको सदस्य तर्फको खरिद वा बिक्री कारोवारमा कम्तीमा तीस प्रतिशतभन्दा बढी हिस्सा भएको कारोवार सम्झनुपर्छ ।

(ज) "रजिष्टार" भन्नाले संघका रजिष्ट्रर सम्झनु पर्छ ।

(झ) "लेखा सुपरीवे क्षण समिति" भन्नाले दफा ३७ बमोजिमको लेखा सुपरीवेक्षण समिति सम्झनु पर्छ ।

(ञ) "विनियम" भन्नाले सम्बन्धित सहकारी संस्थाका दफा १७ बमोजिम बनाएको विनियम सम्झनु पर्छ ।

(ट) "विभाग" भन्नाले सघंका सहकारी विभाग सम्झनु पर्छ र सो शब्दले मन्त्रालयले सहकारी नियमन गर्न तोकेको महाशाखा समेतलाई जनाउँछ ।

(ठ) "शेयर" भन्नाले सहकारी संस्थाका शेयर पुजीको अंश सम्झनु पर्छ ।

(ड) "सञ्चालक" भन्नाले समितिको सदस्य सम्झनु पर्छ र सोशब्दले समितिको अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्ष समेतलाई जनाउँछ ।

(ड) "सदस्य" भन्नाले सहकारी सस्थाको सदस्यता प्राप्ति गरे का व्यक्ति सम्झनु पर्छ ।

(ढ) "समिति" भन्नाले दफा ३० को उपदफा (१) बमोजिमको सञ्चालक समिति सम्झनु पर्छ ।

(ण) "सहकारी मुल्य" भन्नाले स्वावलम्वन, स्व-उत्तरदायित्व, लोकतन्त्र, समानता, समता, ऐक्यवद्धता, इमान्दारी, खलापन, सामाजिक उत्तरदायित्व तथा अरुको हेरचाह लगायते अन्तराष्ट्रिय मान्यता प्राप्ता सहकारी सम्बन्धी मुल्य सम्झनू पर्छ ।

(त) "सस्थाका व्यवसाय" भन्नाले विनियममा व्यवस्था भए बमोजिम सञ्चालित व्यवसायिक क्रियाकलाप सम्झनपर्छ ।

(थ) "सहकारी सिद्धान्त" भन्नाले स्वेच्छिक तथा खुला सदस्यता, सदस्यद्वारा लोकतान्त्रिक नियन्त्रण, सदस्यका आथिक सहभागीता, स्वायत्तता र स्वतन्त्रता, शिक्षा, तालीम र संचना, सहकारी-सहकारी बीच पारस्परिक सहयोग र समुदाय प्रतिकोण चासो लगायत अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त सहकारी सम्बन्धी सिद्धान्त सम्झनु पर्छ ।

(द) "संस्था" भन्नाले दफा ३ बमोजिम गठन भई दफा ६ बमोजिम दर्ता भएको विषयगत वा बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था सम्झनु पर्छ।

(ध) "साधारण सभा" भन्नाल सहकारी संस्थाका साधारण सभा सम्झनु पर्छ।

(न) "प्राथमिक पुजी कोष" भन्नाले शेयर पुजी र जगेडा कोष सम्झनु पर्छ।

(प) "दर्ता गर्ने अधिकारी" भन्नाले दफा ६९ बमोजिमको दर्ता गर्ने अधिकारी भन्ने सम्झनु पर्दछ ।

परिच्छेद-२
सहकारी संस्थाको गठन तथा दर्ता

३. संस्थाका गठन (१) कम्तीमा तीस जना नेपाली नागरिकहरू आपसमा मिली विषयगत वा वहउद्देश्यीय सहकारी संस्था गठन गर्न सक्नेछन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि श्रमिक, युवा लगायतले आफ्नो श्रम वा सीपमा आधारित भई व्यवसाय गर्ने सहकारी संस्थाका हकमा बीस जना नेपाली नागरिकहरू भए पनि संस्था गठन गर्न सक्नेछन् ।

(३) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, स्थानीय तह वा त्यस्ता सरकार वा तहको अनुदान वा स्वामित्वमा संचालित विद्यालय, विश्वविद्यालय वा संगठित संस्थाबाट पारिश्रमिक पाउने पदमा वहाल रहेका कम्तीमा एकसय जना कर्मचारी, शिक्षक वा प्राध्यापकहरूले आपसमा मिली प्रचलित कानून बमाजिम दर्ता भएको आफ्नो पेशागत संगठनका आधारमा सदस्यता, प्रतिनिधित्व र सेवा सञ्चालनमा तोकिए बमोजिमका शर्त बन्देजहरू पालना गर्ने गरी संस्था गठन गर्न सक्नेछन् ।

तर एकसय जनाभन्दा कम संख्या रहेका एउटै कार्यालयका कम्तीमा पचास जना कमचारी, शिक्षक वा प्राध्यापकहरूले आपसमा मिली सदस्यता, प्रतिनिधित्व वा सञ्चालनमा तोकिए बमोजिमका शर्त बन्देजहरू पालना गर्ने गरी संस्था गठन गर्न सक्नेछन् ।

(४) यस दफा बमोजिम संस्था गठन गर्दा एक परिवार एक सदस्यका दरले उपदफा (१) वा (२) मा उल्लिखित संख्या पुगेको हुनुपर्नेछ ।

तर संस्था दर्ता भइसके पछि एक परिवारका एकभन्दा बढी व्यक्तिले संस्थाको सदस्यता लिन बाधापर्नेछैन ।संचालक समितिमा एकै परिवारको एक भन्दा बढी व्यक्ति बस्न पाईने छैन ।

४. दर्ता नगरी सहकारी संस्था सञ्चालन गर्न नहुने: कसैले पनि यस ऐन बमोजिम दर्ता नगरी सहकारी स्थापना तथा सञ्चालन गन हुदैन।

५. दर्ताको लागि दरखास्त दिनु पर्ने : (१) यस ऐन बमोजिम गठन भएका सरकारी संस्थाले दर्ताको लागि दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष अनुसुची-१ का ढाँचामा दरखास्त दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमका दरखास्त साथ देहाय बमोजिमका कागजातहरू सलग्न गर्नु पर्नेछ :-

(क) सहकारी सस्थाका प्रस्तावित विनियम,

(ख) सहकारी सस्था सञ्चालनका सम्भाब्यता अध्ययन प्रतिवेदन

(ग) सदस्यले लिन स्वीकार गरेको शेयर संख्या र शेयर रकमको विवरण ।

६. **दर्ता गर्नु पर्ने** :(१) दफा ५ का उपदफा (१) बमोजिम दरखास्त सहितको कागजातहरू छानविन गर्दा देहाय बमोजिम भएको पाइएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले दरखास्त परेको मितिले तीस दिनभित्र त्यस्ता सहकारी सस्था दर्ता गरी अनुसुची(२ को ढाँचामा दर्ता प्रमाणपत्र दिनु पर्नेछ :-

(क) दरखास्त साथ पेश भएको विनियम यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम रहको

(ख) प्रस्तावित सहकारी सस्था सहकारी मुल्य, मान्यता र सिद्धान्त अनूरूप सञ्चालन हुन सक्ने आधार रहको

(ग) सहकारी सस्था समुदायमा आधारित एवम् सदस्य केन्द्रित भई सञ्चालन र नियन्त्रण हुन सक्ने स्पष्ट आधार रहेको ।

(२) उपदफा (१) बमाजिम छानविन गर्दा प्रस्तावित सहकारी संस्थाको विनियमको कुनै कुरामा संशोधन गर्नु पर्ने देखिएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो संशोधन गनुपर्न व्यहोरा खुलाई दरखास्त प्राप्ता भएको मितिले पन्ध्र दिनभित्र निवेदकलाई सूचना गर्नु पर्नेछ ।

(३) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लखिएको भएतापनि यो ऐन प्रारम्भ हुदाँका बखत दर्ता भई सञ्चालनमा रहेका यस नगरपालिका भित्र कार्य क्षेत्र कायम गरिएका सहकारी संस्था यसै ऐन बमोजिम दर्ता भएको मानिने छ ।

(४) यस दफा बमोजिम सहकारी सस्था दर्ता गर्दा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो सहकारी संस्थाले पालना गर्नु पर्ने गरी कुनै शर्त तोक्न सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम शर्त तोकिएकोमा सोको पालना गर्न सम्बन्धित सहकारी संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।

७. **दर्ता गर्न अस्वीकार गर्न सक्ने :** (१) दफा ६ का उपदफा (१) मा उल्लिखित अवस्था नभएमा, सोही दफा बमोजिम विनियम संशोधनको लागि सुचना दिएको अबधि भित्र निवेदकले संशोधन गर्न अस्वीकार गरेमा त्यस्तो सुचना पाएको मितिले तीस दिनभित्र बिनियम संशोधन नगरेमा वा सुचनामा उल्लेख भए बमोजिम हुने गरी बिनियम संशोधन नगरेमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो सहकारी संस्था दर्ता गर्न अस्वीकार गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सहकारी सस्था दर्ता गर्न अस्वीकार गरेकोमा दर्ता गर्ने अधिकारीले कारण खुलाई तीन दिन भित्र सोका जानकारी सम्बन्धित निवेदकहरूलाइ दिनु पर्नेछ ।

८. **सहकारी सस्था सगठित संस्था हुने** (१) सहकारी सस्था अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला एक स्वशासित र सङ्गठित सस्था हुनेछ ।

(२) सहकारी संस्थाको काम कारबाहीको लागि एउटा छुट्टै छाप हुनेछ ।

(३) सहकारी संस्थाले यस ऐनको अधीनमा रही व्यक्ति सरह चल अचल सम्पत्ति प्राप्त, उपभोग, विक्री वा अन्य व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(४) सहकारी संस्थाले व्यक्ति सरह आफ्नो नामबाट नालिस उजूर गर्न र सो उपर पनि सोही नामबाट नालिस उजूर लाग्न सक्नेछ ।

(५) सहकारी संस्थाले व्यक्ति सरह करार गर्न सक्नेछ ।

९. सहकारी संस्थाको कार्य क्षेत्र : (१) दर्ता हुदाँका बखत सहकारी संस्थाको कार्य क्षेत्र देहाय बमोजिम हुनेछ :

(क) बचत तथा ऋणका मुख्य कारो वार गर्ने संस्थाका हकमा एक वडा,

(ख) अन्य सस्थाका हकमा एक वडा वा दे हायका आधारमातीन वडासम्म :

(१) सदस्यहरू वीच स्वाबलम्बनको पारस्पारिक अभ्यासको लागि आपसी साझा वन्धन (कमन बण्ड),

(२) व्यवसायिक स्तरमा सेवा सञ्चालन गर्न आवश्यक सदस्य संख्या,

(३) सस्था सञ्चालनमा सदस्यका सहभागितामुलक लोकतान्त्रिक नियन्त्रण कायम हुने गरी पायक पर्ने स्थान ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि संस्थाले दर्ता भई व्यवसायिक सेवा प्रारम्भ गरेको दुई वर्ष पछि देहायको आधारमा जाडिएको भौगालिक क्षेत्र कायम रहने गरी आफ्नो कार्यक्षेत्र थप वडाहरूमा विस्तार गर्न सक्नेछ ।

(क) सस्थाको व्यवसायिक क्रियाकलापको विकास क्रममा सदस्यता बढाउन थप कार्य क्षेत्र आवश्यक परेको

(ख) सस्थाको कार्य सञ्चालनमा सदस्यको प्रत्यक्ष नियन्त्रण कायम राख्न रचनात्मक उपायहरू, अवलम्बन गरिएको

(ग) बचत तथा ऋणका मुख्य कारोबार गर्ने सहकारी संस्थाका हकमा मापदण्ड अनुसार भएको।

(३) उपदफा (१) र (२) मा जुनसुकै कुरा लखिएको भए तापनि संस्थाका कार्य क्षेत्रको वडाहरूमा व्यावसायिक सेवा सञ्चालन नभएको वा जम्मा कारोबारका तोकिएका रकम वा अनुपातभन्दा कम रकम वा अनुपातको व्यावसायिक सेवा सञ्चालन भएको देखिएका खण्डमा दर्ता गर्ने अधिकारीले व्यावसायिक सेवा सञ्चालन भएका वडा मात्र कार्यक्षत्र कायम गर्ने गरी विनियम संशोधन गर्न निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(७) उपदफा (३) बमोजिम दता गर्ने अधिकारीले निर्देशन दिएकोमा सहकारी संस्थाले एक वर्ष भित्र विनियम संशोधन गरी आफ्नो कार्यक्षेत्र पुनःनिर्धारण गर्नुपर्नेछ ।

(८) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै करा लेखिएका भए तापनि सहकारी संस्थाले स्वेच्छिक रूपमा जुनसुकै समय कार्यक्षेत्र घटाउने गरी पुनःनिर्धारण गर्न विनियम संशोधन गर्न सक्नेछ ।

(९) कार्यक्षेत्र पुनः निर्धारण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(१०) दर्ता अधिकारीले वडा भित्र रहेको बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरुको संख्या निर्धारण गर्न सक्नेछ ।

१०. जानकारी दिनुपर्नेः एक नगरपालिका भन्दा बढी कार्य क्षेत्र कायम राखी दर्ता भई सञ्चालनमा रहको संस्थाहरूले सम्बन्धित सबै नगरपालिकामा सेवा सञ्चालन गर्दा सञ्चालित सेवाको विवरण सहित दर्ता गर्न अधिकारीलाइ जानकारी दिनु पर्नेछ ।

११. विषयगत आधारमा वगीकरणः (१) सहकारी सस्थाको वर्गीकरण देहाय बमोजिम हुनेछ :

(क) उत्पादक सस्थाः कर्षि, दुग्ध, चिया, कफी, उखु, फलफुल र माछापालन विशेषका विषयगत र अगुवावाली एवंम उत्पादनको योजना समेतका आधारमा अन्य उत्पादन मुलक संस्था ।

(ख) उपभोक्ता सस्थाः उपभोक्ता भण्डार, वचत तथा ऋण,उर्जा र स्वास्थ्य विशेषको विषयगत र प्राथमिक आवश्यकता एवम सेवाको योजना समेतका आधारमा अन्य उपभोग जन्य सस्था ।

(ग) श्रमिक सस्थाः हस्तकला, खाद्य परिकार,आद्यौगिक उत्पादन, भोजनालय र श्रम करार विशेषका विषयगत र सीप वा श्रमको विशेषता एवम स्वरोजगारीको योजना समेतको आधारमा अन्य श्रममा आधारित सस्था ।

(घ) बहुउद्देश्यीय संस्थाः उत्पादन, उपभोग र श्रम वा सीपमा आधारित स्वरोजगारीको सेवा समेत सञ्चालन गर्ने अन्य बहुमुखी सस्था ।

(२) उपदफा (१) का खण्ड (क), (ख) र (ग) मा उल्लेखित विषयमा विशिष्टीकरण, आम प्रचलन र अभ्यासका विकासक्रम समेतका आधारमा तोकिए बमोजिमका विषयहरू थप गर्न सकिनेछ ।

(३) उपदफा (१)र (२) मा जुनसुकै कुरा लखिएको भए तापनि उपदफा (१) बमाजिम अन्य संस्थाहरू गठन गर्न बाधा पर्नेछैन ।

१२. कारोवार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्न सक्नेछः (१) दफा ६ बमोजिम दर्ता प्रमाणपत्र गरि सकेपछी सस्थाले आफ्नो उद्देश्य प्राप्तिका लागि यस ऐन र विनियमको अधीनमा रही आवश्यक कारोवार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गने सक्नेछ ।

(२) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि संस्थाले उपदफा (१) बमोजिम कारोवार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्न छुट्टै संस्था दर्ता गर्नुपर्ने छैन ।

तर त्यस्ता कारोवार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्न प्रचलित कानुन बमोजिम अनुमतिपत्र, स्वीकृति वा इजाजतपत्र लिनु पर्ने रहेछ भने सा बमोजिम अनुमतिपत्र, स्वीकृति वा इजाजतपत्र लिएर मात्र कारोवार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम संस्थाले प्रचलित कानुन बमोजिम अधिकार पाएको निकाय वा अधिकारीबाट अनुमतिपत्र, स्वीकुति वा इजाजतपत्र प्राप्त गरेकोमा पन्ध्र दिनभित्र सो को जानकारी दर्ता गर्ने अधिकारीलाई दिनु पर्नेछ ।

(४) दुई वा दुईभन्दा बढी संस्थाले संयुक्त वा साझेदारीमा आफ्नो उत्पादन वा सेवाको बजारीकरणको लागि यस ऐनका अधीनमा रही आवश्यक कारोवार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्न सक्नेछन् ।

(५) उपदफा (५) बमोजिमका कारोवार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्ने सम्बन्धी अन्य व्यबस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१३. **दायित्व सीमित हने :**(१) सहकारी सस्थाका कारोबारको सम्बन्धमा सदस्यको दायित्व निजले खरिद गरेको वा खरिद गर्न स्वीकार गरेको शेयरको अधिकतम रकमसम्म मात्र सीमित रहनेछ ।

(२) सहकारी संस्थाका नाममा “सहकारी” र नामको अन्त्यमा “लिमिटेड ” भन्ने शब्द राख्नु पर्नेछ ।

१४. **सहकारीका मुल्य, मान्यता र सिद्धान्त पालना गर्नु पर्ने**: सहकारी संस्थाका गठन तथा सञ्चालन गर्दा सहकारीको मुल्य, मान्यता र सिद्धान्तको पालना गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-३
संस्थाका उद्देश्य तथा कार्य

१५. **संस्थाको उद्देश्य :** कायक्षेत्रमा आधारित र सदस्य केन्द्रित भई आफ्ना सदस्यहरूको आर्थिक, सामाजिक तथा सास्ँकृतिक उत्थान गर्नु संस्थाको मुख्य उद्देश्य हुनेछ ।

१६. सस्थाको कार्य : सस्थाको कार्यहरू देहाय बमोजिम हुनेछन्

(क) सहकारीको मुल्य, मान्यता र सिद्धान्तहरूको पालना गर्ने गराउर्ने

(ख) सदस्यको हित प्रर्वद्धन गर्ने गरी व्यावसायिक सेवाहरू प्रदान गर्ने

(ग) सदस्यलाइ शिक्षा, सुचना र तालीम प्रदान गर्ने

(घ) संस्थाले गर्ने उत्पादन तथा सेवाको मापदण्ड निर्धारण गरी गुणस्तर सुधार, आर्थिक स्थायित्व र जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने

(ङ) आन्तरिक नियन्त्रण पणाली लागुगर्ने

(च) सस्थाको व्यवसायिक प्रर्वद्धन तथा विकास सम्बन्धी क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने

(छ) मन्त्रालय, रजिष्ट्रार, प्राद्रेशिक रजिष्टार,स्थानीय तह वा दर्ता गर्ने अधिकारीको निर्देशन पालना गन गराउर्ने

(ज) विनियममा उल्लिखित कायहरू गर्न ।

परिच्छेद-४
विनियम तथा आन्तरिक कार्यविधि

विनियम बनाउन पर्ने : (१) सस्थाले यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, निर्देशिका, मापदण्ड र कायविधिको अधीनमा रही आफ्नो कार्य सञ्चालनको लागि विनियम बनाउने पर्नेछ ।

१७. (२) उपदफा (१) बमोजिमका विनियम दर्ता गर्ने अधिकारीबाट स्वीकृत भए पछि लागू हुनेछ ।

१८. आन्तरिक कायविधि बनाउन सक्नेछ(१) संस्थाले यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, निर्देशिका, मापदण्ड, कार्यविधी र विनियमको अधीनमा रही आवश्यकता अनुसार आफ्नो आन्तरिक कार्यविधि बनाउन सक्नेछ । तर मुल कानुन सँग बाँझिएमा स्वत: खारेज हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको आन्तरिक कार्यविधी सम्बन्धित संस्थाका साधारण सभाले स्वीकृत गरेपछि लागू हुनेछ । सो को जानकारी नगरपालिकाको दर्ता शाखामा दिनु पर्नेछ ।

१९. विनियम र आन्तरिक कार्यविधीमा संशोधन : (१) सस्थाको साधारण सभाको सदस्य सख्याको बहुमतबाट विनियम र आन्तरिक कार्यविधी संशोधन हुन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम संशोधन भएका विनियम वा आन्तरिक कार्यबिधी दर्ता गर्ने अधिकारीबाट स्वीकृत भएपछि लागू हुनेछ ।

परिच्छेद-५
सदस्यता

२०. संस्थाको सदस्यता : (१) अठार वर्ष उमेर पुरा गरेको देहाय बमोजिमका नेपाली नागरिकहरू संस्थाको सदस्य हुन सक्ने छन :

(ख) संस्थाको कम्तीमा एक शेयर खरिद गरेको

(ग) संस्थाको विनियममा उल्लिखित शर्तहरू पालना गर्न मन्जुर गरेको

(घ) संस्थाको जिम्मेवारी पालना गर्न मन्जुर भएको

(ङ) संस्थाले गरेको कारोवार सँगप्रतिस्पर्धा हुने गरी कारोवार नगरेको (

च) संस्थाका सदस्यता लिन योग्य रहेको स्वघोषणा गरेको ।

(छ) उस्तै प्रकृतिको अन्य संस्थामा सदस्यता नभएको ।

(२) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकारको निकायहरू, स्थानीय तहका साथै संस्थाको कायक्षेत्र भित्रका सामुदायिक वा सहकारी विद्यालय, गुठी, स्थानीय क्लब, स्थानीय तहमा गठन भएका उपभोक्ता समूहहरू संस्थाको सदस्य हुन बाधा पर्ने छैन ।

(३) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि स्वास्थ्य सहकारी संस्थामा सहकारी संस्थाले सदस्यता लिन वाधा पर्ने छैन ।

२१. सदस्यता प्राप्त गर्न निवेदन दिनु पर्ने (१) संस्थाका सदस्यता लिन चाहने सम्बन्धित व्यक्तिले संस्थाका समिति समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निवदन परेको मितिले पैतीस दिन भित्र समितिलें यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम तथा विनियमको अधीनमा रही सदस्यता प्रदान गर्ने वा नगर्ने निर्णय गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमाजिम निर्णय गर्दा समितिले सदस्यता प्रदान नगर्ने निर्णय गरेमा सो को कारण खोली सात दिनभित्र निवेदकलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम जानकारी पाएको मितिले तीस दिनभित्र सम्बन्धित ब्यक्तिले त्यस्तो संस्था दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष उजूर गर्न सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम प्राप्त उजूरी छानविन गर्दा निवदकेलाई सदस्यता प्रदान गर्नु पर्ने देखिएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो निवेदकलाई सदस्यता प्रदान गर्नको लागि सम्बन्धित संस्थालाई आदेश दिन सक्नेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम आदेश भएमा सो आदेश प्राप्त गरेका सात दिन भित्र सम्बन्धित संस्थाले निवेदकलाई सदस्यता प्रदान गरी साको जानकारी दर्ता गर्ने अधिकारीलाई गराउनु पर्नेछ ।

२२. सदस्य हुन नपाउने: (१) कुनै व्यक्ति एकै प्रकृतिको एक भन्दा वढी संस्थाका सदस्य हुन पाउने छैन ।

तर या ऐन प्रारम्भ हुनु अघि कुनै व्यक्ति एक प्रकृतिको एकभन्दा बढी संस्थाका सदस्य रहेको भए यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले तीन (तीन) बर्ष भित्र कुनै एक संस्थाका मात्र सदस्यता कायम राख्नु पर्नेछ ।

(२) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत कुनै संस्थामा नेपाल सरकारको निकाय वा दफा २० को उपदफा (२) मा उल्लेख भएदेखि बाहेकको अन्य कुनै कृत्रिम व्यक्ति सदस्य भएको भए ५ (पाँच) बर्ष भित्र सदस्यता अन्त्य गर्नुपर्नेछ ।

२३. सदस्यताका समाप्ति : (१) कुनै सदस्यको सदस्यता देहायको अवस्थामा समाप्त हुनेछ :–

(क) सदस्यले आफ्नो सदस्यता त्याग गरेमा

(ख) लगातार बाषिक साधारण सभामा बिना सुचना तीन पटकसम्म अनूपस्थित भएमा,

(ग) यो ऐन अर्न्तगत वनको नियम वा विनियम बमोजिम सदस्यले पालना गनुपर्ने प्रावधानको बारम्बार उल्लङ्घन गरेमा ,

(घ) सस्थाका सदस्यको हकमा दफा २० बमोजिमको योग्यता नभएमा

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै सदस्यले संस्थाबाट प्राप्त वा भुक्तान गर्नु पर्ने कुनै रकम भएमा सो फरफारक नभएसम्म वा निजले लिएको ऋण, तिर्नु पर्ने कुनै दायित्व वा अन्य कुनै सदस्यको तर्फबाट धितो वा जमानत बसेकोमा सोको दायित्व फरफारक नभएसम्म निजको सदस्यता समाप्त हुने छैन ।

(३) यस दफामा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि साधारण सभा बोलाउने निर्णय भइ सकेपछि साधारण सभा सम्पन्न नभएसम्म कसैलाइ पनि सदस्यताबाट हटाउन सकिने छैन ।

(४) सदस्यको शेयर रकम फिर्ता गर्दा आर्थिक बर्षको अन्त्य भएको ६ महिना भित्र शेयर मुल्य कायम गरी नाफा घाटा एकिनको आधारमा शेयर रकम फिर्ता गर्नु पर्दछ ।

२४. सुविधा प्राप्त गर्न नसक्ने : कुनै सदस्यले सहकारी संस्थालाई तिर्न पर्ने कुनै दायित्व निर्धारित समय भित्र भुक्तान नगरेमा वा यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत वनेको नियम तथा विनियम बमोजिम सदस्यले पालना गनुपर्ने व्यवस्थाको बारम्बार उल्लघंन गरेमा त्यस्तो सदस्यले अन्य सदस्य सरहको सुबिधा प्राप्त⁄ गन सक्ने छैन ।

परिच्छेद -६
साधारण सभा, समिति तथा लेखा सुपरिवेक्षण समिति

२५. साधारण सभा : (१) सहकारी सस्थाका सर्वोच्च अङ्गको रूपमा साधारण सभा हुनेछ ।

(२) सहकारी सस्थाको सबै सदस्यहरू साधारण सभाको सदस्य हुनेछन।

(३) सहकारी सस्थाका साधारण सभा देहाय बमोजिम ह ुनेछ :-

(क) प्रारम्भिक साधारण सभा,

(ख) वार्षिक साधारण सभा,

(ग) विशेष साधारण सभा ,

२६. प्रारम्भिक साधारण सभाको काम, कर्तव्य र अधिकार : प्रारम्भिक साधारण सभाको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) प्रारम्भिक साधारण सभा हुने अघिल्लो दिन सम्मको काम कारबाही र आर्थिक कारोबारको जानकारी लिने,

(ख) चालु आर्थिक वर्षको लागि वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट स्वीकृत गर्ने,

(ग) प्रतिवेदन तथा वित्तीय विवरण अनुमोदन गर्ने,

(घ) विनियममा उल्लेख भए बमोजिम समिति वा लेखा सुपरीवेक्षण समितिको निर्वाचन गर्ने,

(ङ) आन्तरिक कायविधि पारित गर्न

(च) लेखा परीक्षकको नियुक्ति र निजको पारिश्रमिक निर्धारण गर्न

(छ) विनियममा तोकिए बमो जिमको अन्य कार्यहरू गर्ने ।

२७. वार्षिक साधारण सभाको काम, कर्तब्य र अधिकार : वाषिक साधारण सभाको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) वाषिक कार्यक्रम तथा बजेट स्वीकृति गर्ने

(ख) वाषिक लेखा परीक्षण प्रतिवेदन अनुमोदन गर्ने

(ग) समिति वा लखा सुपरीवेक्षण समितिको निर्वाचन तथा विघटन गर्ने

(घ) सञ्चालक वा लेखा सुपरीवेक्षण समितिको संयोजक वा सदस्यलाई पदबाट हटाउने

(ङ) समिति वा लेखा सुपरीवेक्षण समितिको वाषिक प्रतिबेदन पारित गने

(च) विनियम संशोधन तथा आन्तरिक कार्य विधि पारित गर्न

(छ) लेखा परीक्षकको नियुक्ति र निजको पारिश्रमिक निर्धारण गर्ने

(ज) सस्था एकीकरण वा विघटन सम्बन्धी निणय गर्न

(झ) पारिश्रमिक लगायतका सविधा तोक्ने

(ञ) ऋण तथा अनदान प्राप्त गर्ने सम्बन्धमा निर्णय गर्ने

(ट) सदस्यका दायित्व मिनाहा दिने

(ठ) समितिलाइ आवश्यक निर्देशन दिने

(ङ) विनियममा तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने

२८. **साधारण सभाको बैठक :** (१) समितिले सहकारी संस्था दर्ता भएको मितिले तीन महिनाभित्र प्रारम्भिक साधारण सभा बोलाउने पर्नेछ ।

(२) समितिले प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले छ महिनाभित्र वार्षिक साधारण सभा बोलाउनु पर्नेछ ।

(३) समितिले देहायको अवस्थामा विशेष साधारण सभा बोलाउनु पर्नेछ :- (क) संस्थाका काम विशेषले विशेष साधारण सभा बोलाउन पर्ने समितिवाट निर्णय भएमा

(ख) दफा ३८ का उपदफा (१) को खण्ड (छ) बमोजिम सुपरीवेक्षण समितिको सिफारिसमा,

(ग) कुनै सञ्चालकले विशेष साधारण सभा बोलाउन पेश गरेको प्रस्ताव समितिद्धारा पारित भएमा,

(घ) विशेष साधारण सभा बोलाउनु पर्ने कारण खुलाइ पच्चिस प्रतिशत सदस्यबाट समिति समक्ष निवदन दिएमा,

(ङ) दफा २९ को उपदफा (१) बमोजिम दर्ता गर्न अधिकारीले निदेशन दिएमा

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै करा लेखिएको भए तापनि संस्थाको सञ्चालक वा व्यवस्थापकबाट आफ्नो जिम्मेवारी पुरा नगरी संस्था सञ्चालनमा समस्या उत्पन्न भएको अवस्थामा दर्ता गर्ने अधिकारीलाई जानकारी दिई साधारण सदस्यहरू मध्यबाट बहुमत सदस्य उपस्थित भई विशेष साधारण सभा गर्न सकिनेछ ।

२९. **विशेष साधारण सभा बोलाउन निर्देशन दिन सक्नेछ** (१) संस्थाका निरीक्षण वा सुपरीवेक्षण गर्दा वा कसकौ उजुरी परी छानविन गर्दा देहायको अवस्था देखिन आएमा दर्ता गर्न अधिकारीले त्यस्तो सहकारी संस्थाका समितिलाई साधारण सभा बोलाउन निर्देशन दिन सक्नेछः-

(क) सहकारीको मुल्य, मान्यता तथा सिद्धान्त विपरित कार्य गरेमा,

(ख) या ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, विनियम तथा आन्तरिक कार्यविधि विपरीत कार्य गरेमा,

(घ) दर्ता गर्ने अधिकारीले दिएको निर्देशनको बारम्बार उल्लङ्घन गरेमा

(ङ) दफा ३१ का उपदफा (२) बमोजिम दर्ता गर्न अधिकारीले आदेश दिएमा

(२) उपदफा (१) बमोजिम साधारण सभा बोलाउन निर्देशन प्राप्तध भएमाको मितिले पैंतीस दिनभित्र साधारण सभाको बैठक बोलाउनु पर्नेछ र साधारण सभाको बैठकमा उजुरी वा निरीक्षणका क्रममा देखिएका विषयमा छलफल गरी सोको प्रतिवेदन दर्ता गर्ने अधिकारीसमक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) वा (२) मा उल्लिखित अवधिभित्र समितिले साधारण सभा नबोलाएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो साधारण सभा बोलाउन सक्नेछ ।

(४) सहकारी संस्थाका साधारण सभाको लागि गणपूरक संख्या तत्काल कायम रहको सदस्य संख्याको एकाउन्न प्रतिशत हुनेछ ।

तर पहिलो पटक डाकिएका साधारण सभामा गणपुरक संख्या नपुगेमा त्यसको सात दिन भित्र दोस्रा पटक साधारण सभा बोलाउनु पर्ने र यसरी दोस्रो पटक बोलाइएको साधारण सभामा संचालक समितिको बहुमत सहित एक तिहाइ साधारण सदस्यहरूको उपस्थिति भएमा साधारण सभाको गणपुरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।

(५) उपदफा (४) मा जुनसुकै करा लेखिएको भए तापनि दफा २८ को (४) मा भएको व्यवस्था सोहीअनुसार हुनेछ ।

(६) दुई हजार वा सोभन्दा बढी सदस्य भएको संस्थाले साधारण सभा गर्दा समान कार्यसूचीमा तोकिए बमोजिम सदस्य सख्याकां आधारमा वडा वा अन्य पायकको स्थानमा संचालक सदस्यहरूलाई पठाई साधारण सभा गर्नर त्यस्तो सभाको निणय प्रमाणित गर्न प्रतिनिधिहरू छनौट गरी त्यस्ता प्रतिनिधिहरूको उपस्थितिको सभाले अन्तिम निर्णय प्रमाणित गर्ने व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ ।

३०. सञ्चालक समिति : (१) सहकारी सस्थामा साधारण सभाबाट निवाचित एक सञ्चालक समिति रहनेछ । तर, एउटै व्यक्ति लगातार एउटै पदमा दुई पटकभन्दा बढी सञ्चालक हुन पाउने छैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिमा उपलब्ध भएसम्म कम्तीमा तेत्तीस प्रतिशत महिला सदस्यको प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गर्नु पर्नेछ ।

(३) एउटै परिवारका एकभन्दा बढी सदस्य एकै अवधिमा सञ्चालक तथा लेखा समितिको पदमा उम्मेदवार बन्न र निर्वाचित हुन सक्ने छैन ।

(४) कुनै संस्थाका सञ्चालक सोही संस्थाका कर्मचारी वा आफ्ना संस्थाले सदस्यता लिएको सहकारी संघ बाहेक अर्को कुनै संस्थाको संचालक बन्न पाउने छैन ।

तर वाषिक दुई करोड रूपैयाभन्दा कमको कारावार गर्ने सहकारी संस्थाको सञ्चालकले त्यस्तो सहकारी सस्थामा कमचारीको रूपमा काम गन बाधा पर्न छैन । वार्षिक दुई करोड भन्दा बढि कारोवार गर्ने सस्थामा कुनै संचालक कर्मचारी रहेका भए यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले एक वषभित्र त्यस्तो संचालकल कर्मचारीर्का पद त्याग गरी अर्को कर्मचारीको व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।

(५) या ऐन प्रारम्भ हुनअघि कुनै व्यक्ति एकभन्दा बढी संस्थाको सञ्चालक वा सोही वा अर्को संस्थाका कर्मचारी भएकोमा यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले एक वषभित्र कुनै एक संस्थाको मात्र सञ्चालक वा कर्मचारी रहनु पर्नेछ ।

(६) समितिको कार्यावधि बढीमा चार वर्षको हुनेछ ।

३१. सञ्चालक समितिको निर्वाचन :(१) समितिले आफ्नो कार्यावधि समाप्त हुन कम्तिमा एक महिना अघि अर्को समितिको निर्वाचन गराउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम समितिको निर्वाचन नगराएको जानकारी प्राप्त भएमा त्यस्तो जानकारी प्राप्त भएको मितिले छ महिनाभित्र समितिको निर्वाचन गराउन दर्ता गर्ने अधिकारीले सम्बन्धित समितिलाई आदेश दिन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम दर्ता गर्ने अधिकारीले आदेश दिएको मा सम्बन्धित समितिले सो आदेश बमोजिमको समयावधिभित्र समितिको निवाचन गराई दर्ता गर्न अधिकारलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम समितिको निर्वाचन नगराएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो संस्था सदस्य रहको माथिल्लो संघ भए सो संघको प्रतिनिधि समेतलाई सहभागी गराइ समितिको निर्वाचन सम्बन्धी सम्पूर्ण कार्य गर्ने गराउनेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिमको निर्वाचन कार्यमा सहयोग पुऱ्याउनु सम्बन्धित समितिका पदाधिकारीहरूको कर्तव्य हुनेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम निर्वाचन गराउँदा लागको सम्पूर्ण खर्च सम्बन्धित संस्थाले व्यहोर्नु पर्नेछ ।

(७) यस दफा बमोजिम समितिको अर्को निवाचन नभएसम्मको लागि समितिले विनियममा व्यवस्था भए बमोजिम आफ्नो कार्य सञ्चालन गर्नेछ ।

३२. समितिका काम, कर्तव्य र अधिकार : यस ऐनमा अन्यत्र उल्लिखित काम, कर्तव्य र अधिकारको अतिरिक्त समितिका काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) सहकारीका मुल्य, मान्यता र सिद्धान्त बमोजिम सहकारी सस्थाका सञ्चालन गर्ने

(ख) आथिक तथा प्रशासकीय कार्य गर्ने, गराउने

(ग) प्रारम्भिक साधारण सभा, वाषिक साधारण सभा तथा विशेष साधारण सभा बोलाउने

(घ) साधारण सभाको निणयहरू कार्यान्वयन गर्ने, गराउने

(ङ) सस्थाको नीति, योजना, बजेट तथा बार्षिक कार्यक्रमको तर्जुमा गरी साधारण सभा समक्ष पेश गर्ने,

(च) सस्थाको सदस्यता प्रदान गर्ने तथा सदस्यताबाट हटाउने

(छ) शेयर नामसारी तथा फिर्ता सम्बन्धी कार्य गर्ने

(ज) सम्बन्धित सघं का सदस्यता लिने

(झ) विनियम तथा आन्तरिक कायविधि तयार गरी साधारण सभामा पे श गने

(ञ) संस्थाका कार्य क्षेत्र भित्र संस्थाका कारोबार र व्यवसायको हित प्रवर्द्धनको लागि आवश्यक काय गर्न,गराउर्ने

३३. सञ्चालक पदमा बहाल नरहने: दहायको कुनैअवस्थामा सञ्चालक आफ्नौ पदमा बहाल रहन सक्नेछैनः-

(क) निजल दिएको राजीनामा समितिबाट स्वीकृत भएमा,

(ख) निजलाइ दफा ३४ उपदफा (१) बमोजिम सञ्चालकबाट हटाउने निर्णय भएमा,

(ग) निज अर्को संस्थाका सञ्चालक रहमा,

(घ) निज सोही वा अर्को संस्थाको कर्मचारी रहेमा तर दफा ३० को उपदफा (४) को प्रतिबन्धात्मक, वाक्यांशमा लखिएको कुरामा सोहीबमोजिम हुनेछ ।

(ङ) निज सोही वा अर्को संस्थाका लेखा सुपरीवेक्षण समितिको पदमा रहेमा

(च) निजका मृत्यु भएमा ।

३४. सञ्चालकलाइ पदबाट हटाउन सक्ने: (१) साधारण सभाको बहुमतको निर्णयबाट देहायको कुनै अवस्थामा सञ्चालकलाइ समितिको सञ्चालक पदबाट हटाउन सक्नेछ :- (क) आथिक हिनामिना गरी सम्बन्धित संस्थालाइ हानी नोक्सानी पुराएमा,

(ख) अनधिकृत तवरले सम्बन्धित संस्थाका कारोबार सम्बन्धी विषयको गोपनियता भङ्ग गरेमा

(ग) सम्बन्धित सस्थाका कारोबार र व्यवसाय सग प्रतिस्पर्धा हुने गरी समान प्रकृतिको कारोबारे वा व्यवसाय गरमा,

(घ) सम्बन्धित सस्थाको अहित हुने कुनै कार्य गरेमा

(ङ) निज शारीरिक वा मानसिक रूपमा काम गन नसक्ने भएमा

(च) कुनै सञ्चालकमा यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम वा विनियममा उल्लिखित योग्यता नरहमा ।

(२) कुनै सञ्चालकलाई समितिको पदबाट हटाउने निर्णय गर्नु अघि त्यस्तो सञ्चालकलाई साधारण सभा समक्ष सफाई पेश गर्ने मनासिब माफिकको मौका दिइनेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको अवधिभित्र कुनै सञ्चालकले सफाई पेश नगरे मा वा निजले पेश गरेका सफाई सन्तोषजनक नभएमा साधारण सभाले त्यस्तो सञ्चालकलाई पदबाट हटाउन सक्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम सञ्चालकका पदबाट हटाइएको सदस्य समितिको दुई कार्यकाल सम्मको निर्वाचनमा उम्मेदवार बन्न पाउने छैन ।

(५) उपदफा (३) बमोजिम कुनै सञ्चालक पदबाट हटमा त्यस्तो पदमा साधारण सभाले बाँकी अवधिको लागि अर्को सञ्चालकको निर्वाचन गर्नेछ ।

३५. निजी स्वाथ समावेश भएको निर्णय प्रकृयामा संलग्न हुंननहुने : (१) सञ्चालकले आफ्नो निजी स्वार्थसमावेश भएको निर्णय प्रक्रियामा संलग्न हुनु हुँदैन ।

(२) सञ्चालकले आफूलाईमात्र व्यक्तिगत फाइदा हुनेगरी संस्थामा कुनै काय गर्न गराउन हुँदैन ।

(३) कुनै सञ्चालकले उपदफा (१) को बिपरीत हुने गरी वा आफ्नो अधिकारक्षेत्र भन्दा बाहिर गइ कुनै काम कारबाही गरे गराएमा त्यस्तो काम कारबाही प्रति त्यस्ता सञ्चालक व्यक्तिगत रूपमा उत्तरदायी हुनेछ र त्यस्ता काम कारबाहीबाट संस्थाका, सदस्य वा अन्य कुनै व्यक्तिलाई हानी नोक्सानी हन गएको रहेछ भने त्यस्तो हानी नोक्सानी निजका जायजेथाबाट असूल उपर गरिनेछ ।

३६. समितिको विघटन : (१) साधारण सभाले देहायको अवस्थामा समितिको विघटन गर्न सक्नेछ :-

(क) समितिको बदनियत पूर्ण कार्यबाट सस्थाको कारोबार जोखिममा परेमा

(ख) सस्थाले तिर्नु पर्ने दायित्व तोकिएको समयभित्र भुक्तान गर्न नसकेमा

(ग) विनियममा उल्लेखित उद्देश्य र कार्य विपरितको काम गरेमा,

(घ) समितिले आफ्नो जिम्मेवारी पुरा नगरेमा,

(ङ) या ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावलीमा उल्लिखित शर्त वा दर्ता गर्न अधिकारीले दिएको निर्देशनको बारम्बार उल्लङ्घन गरे मा ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम समिति विघटन भएमा साधारण सभाले नयाँ समितिको निर्वाचन गर्नेछ ।

(३) समितिले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम दर्ता गर्ने अधिकारीले दिएको निर्देशन पालना नगरेमा वा दफा २९ को उपदफा (२) बमोजिम पेश भएको प्रतिवेदन समतको आधारमा दर्ता गर्ने अधिकारीले समितिलाई उजुरी वा निरीक्षणको क्रममा देखिएका विषय वस्तुको गाम्भिर्यताको आधारमा बढीमा छ महिनाको समय दिइ सुधार गर्ने मौका दिन सक्नेछ र त्यस्तो समयावधि भित्र पनि सुधार नगरेमा त्यस्तो समिति विघटन गर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम समिति विघटन भएमा त्यसरी विघटन गरिएको मितिले तीन महिना भित्रमा अर्को समितिको निर्वाचन सम्पन्न गराउन र त्यस्तो निर्वाचन नभएसम्म संस्थाको दैनिक कार्य सञ्चालन गन दर्ता गर्ने अधिकारीले तोकिए बमोजिमको एक तदर्थ समिति गठन गर्नु पर्नेछ ।

(५) यस दफा बमाजिम अर्को समितिको निर्वाचन गराउँदा लागको सम्पूर्ण खर्च सम्बन्धित संस्थाले व्यहोर्नेछ ।

३७. लेखा सुपरीवेक्षण समितिको गठन : (१) सस्थामा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीलाइ सुदृढ गर्न तोकिए बमोजिमको योग्यता पुगेका एकजना संयोजक र दुईजना सदस्यहरू रहने गरी साधारण सभाले निवाचनबाट लेखा सुपरीवेक्षण समिति गठन गर्नेछ ।

(२) एउटै परिवारको एकभन्दा बढी व्यक्ति एकै अवधिमा एउटै संस्थाका सञ्चालक वा लेखा सुपरिवेक्षण समितिको संयोंजक वा सदस्य पदमा उम्मेदवार बन्न र निर्वाचित हुन सक्ने छैन ।

३८. लेखा सुपरिवेक्षण समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार : (१) लेखा सुपरिवेक्षण समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) प्रत्येक चौ मासिकमा सहकारी सस्थाका आन्तरिक लेखापरीक्षण गने, गराउर्ने

(ख) आन्तरिक लेखापरीक्षण गर्दा लेखापरीक्षणका आधारभुत सिद्धान्तको पालना गर्ने , गराउर्ने,

(ग) वित्तीय तथा आथिक कारोवारको निरीक्षण तथा मुल्याङ्कन गर्ने, गराउने

(घ) समितिका काम कारवाहीको नियमित सुपरिवेक्षण गने र समितिलाई आवश्यक सुझाव दिने

(ङ) साधारण सभाको निदेशन, निर्णय तथा समितिका निर्णय कार्यान्वयन भए नभएर्का अनुगमन गर्ने ।

(च) लेखा सम्बन्धी प्रतिवेदन र समितिको काम कारबाहीको सुपरिवेक्षण सम्बन्धी वाषिक प्रतिवेदन साधारण सभा समक्ष पेश गर्ने

(छ) आफले पटक पटक दिएका सुझाव कार्यान्वयन नभएको कारणबाट कुनै सस्थाको हितमा प्रतिकुल असर परेमा वा त्यस्तो संस्थाको नगद वा जिन्सी सम्पत्तिको व्यापक रूपमा हिनामिना वा अनियमितता भएको वा संस्थामा गम्भीर आथिक संकटमा पर्न लागेकोमा सोको कारण खलाई विशेष साधारण सभा बोलाउन समिति समक्ष सिफारिस गर्ने

(ज) आवश्यक परेमा आन्तरिक लेखा परीक्षक नियुक्तिका लागि तीन जनाको नाम सञ्चालक समितिमा सिफारिस गर्ने

(२) लेखा सुपरिवेक्षण समितिको संयोजक वा सदस्य संस्थाको दैनिक आर्थिक प्रशासनिक कार्यमा सहभागी हुन पाउने छैन ।

परिच्छेद-७
बचत तथा ऋण परिचालन

३९. सदस्य केन्द्रित भई बचत तथा ऋणको कारोबार गर्नु पर्ने (१) सस्थाले आफ्ना कारोबार क्षेत्र भित्रको सदस्यहरूको मात्र बचत स्वीकार गर्न, सो को परिचालन गर्न र सदस्यलाई मात्र ऋण प्रबाह दान गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने गरी दर्ता भएको संस्था बाहेक अन्य विषयगत वा वहुउद्देश्यीय संस्थाले बचत तथा ऋणको मुख्य कारोवार गर्न पाउने छैन।

तर यो ऐन प्रारम्भ हुनु अघि बहुउद्देश्यीय वा विषयगत संस्थाको रूपमा दर्ता भई मुख्य कारोवारको रूपमा वचत तथा ऋणको कारोवार गर्दै आएको भए त्यस्तो संस्थाले ३ (तीन) वर्ष भित्रमा वचत तथा ऋणका मुख्य कारोवार गरी दर्ता हुँदाका बखतमा उल्लेख गरिएका मुख्य कारोवार गर्ने गरी संस्था सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।

(३) संस्थाले सदस्यलाई प्रदान गर्ने ऋणमा सेवा शुल्क, नवीकरण शुल्क लिन पाइने छैन तर प्रचलित कानुन बिपरित नहुने गरी संस्थाबाट ऋण उलब्ध गराउदाँ र ऋण नबिकरण गर्दा कागजी प्रकृया पुरा गर्नाको लागि लाग्ने न्युनत्तम खर्च दर्ता अधिकारीबाट अनुमोदन गराई लिन सकिनेछ।

(४) बचत र ऋणको ब्याजदर बीचको अन्तर ६ (छ) प्रतिशतभन्दा बढी हुने छैन ।

(५) संस्थाले प्रदान गरेका ऋणमा लाग्ने ब्याजलाइ मुल ऋणमा पूँजीकृत गरी सोको आधारमा ब्याज लगाउन पाइने छैन।

(६)संस्थाले कुनैपनि कम्पनीको शेयर खरिद गर्न सक्ने छैन।

तर

(१) संस्थाको दायित्वप्रति प्रतिकूल गरी संस्थाले स्वप्रयोजनको लागि अचल सम्पत्ति खरीद तथा पूर्वाधार निमार्ण एवं संस्था र सदस्यहरूको हितमा उत्पादन र सेवाको क्षेत्रमा प्राथमिक पूँजी कोष परिचालन गर्न वाधा पर्ने छैन।

(२) यो ऐन प्रारम्भ हुनु अघि कुनै संस्थाले कुनै कम्पनीको शेयर खरिद गरको भएमा त्यस्तो शेयर यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले एक वर्ष अवधिभित्र हस्तान्तरण गरिसक्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लखिएको भएता पनि संस्थाले यो ऐन प्रारम्भ हुनु अघि दर्ता भएका साना किसानद्वारा प्रवर्द्धित वित्तीय संस्थाको शेयर खरिद गर्न बाधा पर्नेछैन।

(७) संस्थाले शेयर पूँजी कोषका दश गुणासम्म वचत संकलन गर्न सक्नेछ।

(८) संस्थाले दर्ता गर्दाका बखतको सदस्य बाहेक अन्य सदस्यलाई सदस्यता प्राप्त गरेको छ महिना अवधि व्यतित नभई ऋण लगानी गर्न सक्ने छैन।

४०. **सर्न्दभ व्याज दर सम्बन्धी व्यवस्थाः** (१) सघीय कानुन बमोजिम रजिष्ट्रारले बचत तथा ऋणको सन्दर्भ व्याजदर तोक्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमाजिम तोकिएको सर्न्दभ ब्याजदर संस्थाका लागि निर्देशक ब्याजदर हुनेछ ।

४१. **व्यक्तिगत बचतका सीमाः** संस्थामा सदस्यका व्यक्तिगत बचतको सीमा ५० लाख सम्म हुनेछ । बचत गर्दा स्रोत खुलाउनु पर्नेछ । उक्त रकम भन्दा बढी बचत गर्दा बचत सम्बन्धमा नगरपालिका अर्न्तगत सहकारी दर्ता शाखा तथा राष्ट् बैकमा अनुबन्धन भई जानकारी दिनु पर्नेछ ।

परिच्छेद -९
आर्थिक स्रोत परिचालन

४२. **शेयर बिक्री तथा फिर्ता सम्बन्धी व्यबस्था :** (१) संस्थाले आफ्नो सदस्यलाइ शेयर विक्री गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै करा लेखिएको भए तापनि संस्थाले एक सदस्यलाई आफ्नो कुल शेयर पूँजीको बीस प्रतिशतभन्दा बढी हुने गरी शेयर बिक्री गर्न सक्ने छैन ।

तर नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्व वा

नियन्त्रण भएको संस्था वा निकायको हकमा यो बन्देज लागू हुने छैन ।

(३) संस्थाको शेयरको अंकित मूल्य प्रति शेयर एक सय रूपैयाँ हुनेछ ।

(४) संस्थाको शेयरपूँजी विनियममा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

(५) संस्थाले खुला बजारमा शेयर बिक्री गर्न पाउने छैन ।

(६) संस्थाको मूलधनको रूपमा रहको कुनै सदस्यको शेयर सोही संस्थाका ऋण वा दायित्व बाहेक अन्य कुनै ऋण वा दायित्व वापत लिलाम बिक्री गरिने छैन ।

४३. **रकम फिर्ता तथा खाता सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था :** (१) कुनै सदस्यले सस्थाको सदस्यता त्याग गरी रकम फिर्ता लिन चाहेमा निजको कुनै दायित्व भए त्यस्तो दायित्व भुक्तान गरेको मितिले ३० दिन भित्र निजको बाँकी रकम तोकिए बमोजिम निजलाई फिर्ता गर्नु पर्नेछ ।

(२) कुनै सदस्यले संस्थामा जम्मा गरेका बचत फिर्ता माग गरमा निजको कुनै दायित्व भए त्यस्तो दायित्व कट्टा गरी बाँकी रकम तोकिए बमोजिम निजलाई फिर्ता गर्नु पर्नेछ ।

(३) संस्थाले वचत खाताहरू मात्र सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

४४. **ऋण वा अनुदान लिन सक्नेः** (१) सस्थाले विदेशी बैक वा वित्तीय संस्था वा अन्य निकायबाट ऋण वा अनुदान लिन वा त्यस्तो निकाय सँग साझेदारीमा काम गर्न सघीय कानुन वमोजिम स्वीकृतिलिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) वमाजिम विदेशी बैङ्क वा निकायबाट ऋण वा अनदान लिन स्वीकृतीको लागि तोकिएवमोजिमको विवरणहरू सहित नगरपालिकाको दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) वमाजिम निवेदन प्राप्त भएमा दर्ता गर्न अधिकारीले नगर कार्यपालिकामा प्रस्ताव पेश गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको प्रस्ताव नगर पालिकाले उपयुक्त देखेमा स्वीकृतीको लागि मन्त्रालयमा शिफारिस गरि पठाउनेछ ।

४५. नेपाल सरकारको संरक्षण प्राप्त गर्न सक्ने : (१) सस्थाले विदेशी बैङ्क वा निकाय सँग लिने ऋणमा सुरक्षण प्राप्त गर्नु पर्नेभएमा सघीय कानुन वमोजिम स्वीकृतिका लागि दर्ता गर्न अधिकारि समक्ष प्रस्ताव सहित निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(२) दफा (१) वमाजिम प्राप्त प्रस्ताव उपयुक्त देखिएमा नगर कायपालिकाले संघीय कानुन बमोजिम स्वीकृतिको लागि मन्त्रालयमा सिफारिस गरि पठाउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद -१०
संस्थाको कोष

४६ सस्थाको कोष : (१) सस्थाका कोषमा देहाय बमोजिमको रकम रहनेछ :-

(क) शेयर बिक्रीबाट प्राप्त रकम,

(ख) बचतका रूपमा प्राप्त रकम,

(ग) ऋणका रूपमा प्राप्त रकम,

(घ) नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम,

(ङ) विदेशी सरकार वा अन्तराष्ट्रिय संघं संस्थाबाट प्राप्त अनुदान वा सहायताको रकम

(च) व्यवसायिक कार्यबाट आर्जित रकम

(छ) सदस्यता प्रबेश शेल्क

४७. जगेडा कोष : (१) सस्थामा एक जगेडा कोष रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहाय बमोजिमका रकम रहने छन् :-

(क) आथिक वर्षको बचत रकमका कम्तीमा पच्चीस प्रतिशत रकम,

(ख) कुनै सस्था, संघं वा निकायल प्रदान गरेको पुँजीगत अनूदान रकम,

(ग) स्थिर सम्पत्ति विक्रीबाट प्राप्त रकम,

(घ) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको जगेडा कोष अविभाज्य हुनेछ ।

४८. सुरक्षित पुजी फिर्ता कोषः (१) सस्थामा एक सुरक्षित पुजी फिर्ता कोष रहनेछ ।

(२) दफा ४७ बमोजिमको जगेडा कोषमा उपदफा (२) को खण्ड (क) बमोजिमको रकम छुट्ट्याई बाँकी रहेका रकमको कम्तीमा पच्चीस प्रतिशत रकम उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा वार्षिक रूपमा जम्मा गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमाजिमको रकम सदस्यले गरेको सघीय कानुनमा तोकिए बमोजिमको वार्षिक कारोवारको आधारमा सम्बन्धित सदस्यलाई उपलव्ध गराउनु पर्नेछ ।

४९. सहकारी प्रर्वद्धन कोष सम्बन्धी व्यवस्थाः (१) संस्थाले सहकारी व्यवसायको प्रर्वद्धन गर्नको लागि दफो ४७ बमाजिम जगेडा कोषमा सो दफाको उपदफा (२) को खण्ड (क) बमोजिमको रकम छटुयाई बाँकी रहेको रकमको शुन्य दशमलव पाँच प्रतिशतले हुन आउने रकम सघीय कानुनमा व्यवस्था भए बमोजिमको सहकारी प्रवर्द्धन कोषमा वार्षिक रूपमा जम्मा गर्न पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको उपयोग संघीय कानुन व्यवस्था भएबमोजिम हुनेछ ।

५०. अन्य कोष सम्बन्धी व्यबस्थाः (१) दफा ४६, ४७, ४८ र ४९ मा उल्लिखित कोषको अतिरिक्त संस्थामा सहकारी शिक्षा कोष, शेयर लाभाश कोष लगायत तोकिए बमोजिमका अन्य कोषहरू रहन सक्नेछन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषका रकम सो कोषका उद्देश्य पूर्तिका लागि विनियममा तोकिए बमोजिम उपयोग गर्न सकिनेछ ।

तर एक वर्षको शेयर लाभांशको रकम शेयर पूँजीको प्रति अठार शतभन्दा बढी हुने छैन ।

परिच्छेद -११ अभिलेख र सूचना

५१. अभिलेख राख्नु पर्ने (१) सस्थाले साधारण सभा, समिति तथा लेखा सुपरिबेक्षण समिति बैठकको निणय तथा काम कारबाहीको अद्यावधिक अभिलेख सुरक्षित साथ राख्नु पर्नेछ ।

(२) संस्थाले कारोबारसँग सम्बन्धित तथा अन्य आवश्यक अभिलेखहरू तोकिए बमोजिम सुरक्षित साथ राख्नु पर्नेछ ।

५२. विवरण उपलब्ध गराउन पर्ने (१) सस्थाले देहायका विवरणहरू सहितको प्रतिबेदन आ.व. समाप्त भएका तीन महिना भित्र दर्ता गर्न अधिकारी समक्ष पेश गर्नै पर्नेछ :-

(क) कारोबारको चौमासिक र वाषिक प्रतिवेदन तथा लेखापरीक्षण प्रतिवेदन

(ख) बार्षिक कार्यक्रम नीति तथा योजना,

(ग) खुद बचत सम्बन्धी नीति तथा योजना

(घ) सञ्चालकको नाम तथा बाँकी कार्यावधिको सुची

(ङ) साधारण सभाका बैठक सम्बन्धी जानकारी,

(च) शेयर सदस्य सख्या र शेयर पुजी,

(छ) सञ्चालक वा सदस्यले लिएको ऋण तिर्न बाँकी रहेको रकम,

(ज) दर्ता गर्न अधिकारीले समय समयमा तोकिदिएको अन्य विवरण।

परिच्छेद - १२
लेखा र लेखापरीक्षण

५३. कारोबारको लेखा: संस्थाको कारोबारको लेखा दोहोरो लेखा प्रणालीमा आधारित र कारोबारको यर्थाथ स्थिति स्पष्टरूपमा देखिने गरी संघीय कानुन बमोजिम रजिष्ट्रारले लागु गरेको लेखामान (एकाउन्टिङ स्टयाण्डड्) र यस ऐन बमोजिम पालना गर्नु पर्ने अन्य शर्ते तथा व्यवस्था बमोजिम राख्न पर्नेछ ।

५४. लेखापरीक्षण: (१) सस्थाले प्रत्येक आर्थिक वषको लेखापरीक्षण सो आथिक वर्ष समाप्त भएको मितिल तीन महिनाभित्र प्रचलित कानुन बमोजिम इजाजतपत्र प्रप्त लेखापरीक्षकद्वारा गराउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको अवधि भित्र कुनै संस्थाले लेखापरीक्षण नगराएको पाइएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो संस्थाका लेखा परीक्षण इजाजतपत्र प्राप्त लेखापरीक्षकबाट गराउन सक्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम लेखापरीक्षण गराउँदा लेखापरीक्षकलाइ दिनु पर्ने पारिश्रमिक लगायतको रकम सम्बन्धित संस्थाले व्यहोर्नेछ।

(४) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम लेखापरीक्षकले गरको लेखापरीक्षण प्रतिवेदन अनुमोदनको लागि साधारण सभासमक्ष पेश गर्नु पर्नेछ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम पेश भएको लेखापरीक्षण प्रतिवेदन साधारण सभाबाट अनुमोदन हुन नसकेमा पुनः लेखापरीक्षणका लागि साधारण सभाले दफा ५५ को अधीनमा रही अर्को लेखापरीक्षक नियुक्त गर्नेछ।

५५. लेखापरीक्षकको नियुक्ति : (१) सस्थाका लेखापरीक्षण सम्बन्धी कार्य गर्न प्रचलित कानुन बमोजिम इजाजतपत्र प्राप्त लेखापरीक्षकहरू मध्ये बाट साधारण सभाले एकजना लेखापरीक्षक नियुक्ति गरी पारिश्रमिक समत तोक्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम लेखापरीक्षक नियुक्त गर्दा एउटै व्यक्ति, फर्म वा कम्पनीलाई लगातार तीन आर्थिक वर्षभन्दा बढी हुने गरी नियुक्त गर्न सकिने छैन।

५६. लेखापरीक्षकमा नियुक्त हुन नसक्ने: (१) देहायका व्यक्ति लेखापरीक्षकमा नियुक्त हुन तथा नियुक्त भइ सकेको भए सो पदमा बहाल रहन सक्ने छैन

(क) सहकारी संस्थाका सञ्चालक,

(ख) सम्बन्धित सस्थाका सदस्य,

(ग) सहकारी सस्थाका नियमित पारिश्रमिक पाउने गरी नियुक्त सल्लाहकार वा कर्मचारी

(घ) लेखापरीक्षण सम्बन्धी कसुरमा सजाँय पाएको ब्यक्ति

(ङ) दामासाहीमा परको

(च) भष्टाचार, ठगी वा नैतिक पतन हुने अन्य फौजदारी कसुरमा सजाय पाएकाब्यक्ति

(ज) सम्बन्धित सस्थासग स्वाथँ बाझिएको व्यक्ति ।

(२) लेखापरीक्षकले आफ नियूक्त हुनु अघि उपदफा (१) बमाजिम अयोग्य नभएको कुराको संस्था समक्ष स्वघोषणा गर्नुपर्नेछ ।

(३) कुनै लखापरीक्षक आफ्नो कार्यकाल समाप्त नहुँदै कुनै संस्थाको लेखापरीक्षण गर्ने अयोग्य भएमा वा संस्थाका लेखापरीक्षकका पदमा कायम रहन नसक्ने स्थिति उत्पन्न भएमा निजले लेखापरीक्षण गर्नु पर्ने वा गरिरहको काम तत्काल रोकी सो कुराको जानकारी लिखित रूपमा संस्थालाई दिनु पर्नेछ ।

(४) यस दफाका प्रतिकूल हुनेगरी नियक्त भएको लेखापरीक्षकले गरको लेखापरीक्षण` मान्यता हुने छैन ।

परिच्छेद - १३
छुट, सुविधा र सहुलियत

५७. **छुट, सुविधा र सहुलियतः** (१) सस्थालाइ प्राप्त हुने छुट , सुविधा र सहुलियत संघीय कानुन बमोजिम हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) मा उल्लेखित छुट, सुविधा र सहुलियत बाहेक संस्थालाइ प्राप्त हुने अन्य छुट, सुविधा र सहुलियत तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद–१४
ऋण असुली तथा बाँकी बक्यौता

५८. **ऋण असुल गर्ने :**(१) कुनै सदस्यले सस्थासँग गरेको ऋण सम्झौता वा शर्त कर्बुलियतको पालना नगरेमा, लिखतको भाखाभित्र ऋणको सावाँ , र ब्याज चुक्ता नगरे मा वा ऋण लिएको रकम सम्बन्धित काममा नलगाइ हिनामिना गरेको देखिएमा त्यस्तो सदस्यले ऋण लिदा राखेको धितोलाई सम्बन्धित सस्थाले लिलाम बिक्री गरी वा अन्य कुनैव्यवस्था गरी आफ्नौ साँवा, ब्याज असुल उपर गर्न सक्नेछ । धितो सम्बन्धित संस्थाले सकारे पश्चात पनि ऋणीले साँवा ब्याज भुक्तानी गरी धितो बापतको सम्पत्ति फिर्ता लिन चाहेमा फिर्ता गर्नु पर्नेछ ।

(२) कुनै सदस्यले संस्थामा राखको धितो कुनै किसिमले कसलाई हक छोडिदिएमा वा अन्य कुनै कारणबाट त्यस्ता धितो को मल्य घट्न गएमा त्यस्ता ऋणीलाई निश्चित म्याद दिई थप धितो सुरक्षण राख्न लगाउन सकिने छ ।

(३) यस दफा बमोजिम साँवा, ब्याज र हर्जना असूल उपर गर्दा लागेका खर्चका रकम तथा असुल उपर भएको साँवा, व्याज र हर्जानाका रकम कट्टा गरी बाँकी रहन आएको रकम सम्बन्धित ऋणीलाई फिर्ता दिनु पर्नेछ ।

(४) यस दफा बमोजिम कुनै संस्थाले ऋणीको धितो वा अन्य जायजथा लिलाम बिक्री गर्दा लिलाम सकार्ने व्यक्तिको नाममा सो धितो वा जायजेथा प्रचलित कानून बमोजिम रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारेज गर्नका लागि सम्बन्धित कार्यालयमा लेखी पठाउनेछ र सम्बन्धित कायालयले पनि सोही बमोजिम रजिष्टेशन वा दाखिल खारेज गरी सो को जानकारी सम्बन्धित संस्थालाई दिनु पर्नेछ ।

(५) यस दफा बमोजिम धितो राखको सम्पत्ति लिलाम बिक्री गर्दा कसैले सकार नगरेमा त्यस्तो सम्पत्ति सम्बन्धित संस्था आफैंले सकार गर्न सक्नेछ ।

(६) उपदफा (६) बमाजिम आफैले सकार गरेमा त्यस्ता सम्पत्ति सम्बन्धित संस्थाको नाममा रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारेज गने सम्बन्धित कार्यालयमा लेखी पठाउनेछ र त्यसरी लेखी आएमा सम्बन्धित कार्यालयले सोही बमोजिम रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारेज गरी दिनु पर्नेछ ।

(७) संस्थाले ऋण प्रबाह गर्दा धितो लिदाँ संस्थाको नाउँबाट रोक्का गर्न सक्नेछ तर अन्य कुनै ब्यक्तिको नाउँमा धितो रजिष्ट्रेशन गराउन पाइने छैन ।

(८) संस्थामा धितो बापत रोक्का रहेको जग्गा रोक्का फुकुवा गर्दा ऋण चुक्ता गरे पछि फुकुवा गर्नु पर्नेछ ।

(९) संस्थाबाट धितो बापत रोक्का रहेको जग्गा फुकुवा सम्बन्धमा संस्था लिकुडेशन नभई संस्था खारेजी भएको वा संचालक भागी संस्था बन्द भएको ३ तीन बर्ष ब्यतित भईसकेको हकमा नगरपालिका सहकारी दर्ता शाखामा निबेदन पर्न आएमा तिर्न बाँकी रहे तिर्ने शर्तमा जमानी साक्षीको रोहबरमा कबुलियत गराई जग्गा रोक्का फुकुवाको लागि लेखी पठाउन सक्दछ ।

(१०) संस्था खारेजी भएको वा संचालक भागी संस्था बन्द भएको ३ तीन बर्ष ब्यतित भईसकेको संस्थाको जग्गा फुकुवा भएको धितो ऋण तथा संस्था लेनादेना देखिएमा ऋणी तिर्नु बुझाउनु पर्ने छ अन्यथा जमानी साक्षीले तिर्नु बुझाउनु पर्नेछ ।

५९. **कालो सुची सम्बन्धी व्यवस्थाः** सस्थाबाट ऋण लिई रकमको अपचलन गने वा तोकिएको समयावधि भित्र ऋणका साँवा व्याज फिर्ता नगर्न सदस्यको नाम सहित कालो सुची प्रकाशन सम्बन्धी⁄ व्यवस्था संघीय कानुन बमोजिम हुनेछ ।

६०. **कर्जा सुचना केन्द्र सम्बन्धी व्यवस्था:** कर्जा सुचना केन्द्र सम्बन्धी व्यवस्था संघीय कानुन बमोजिम हुनेछ ।

६१ **बाँकी बक्यौता असुल उपर गर्ने :**कसैले संस्थालाई तिर्न बुझाउनु पर्ने रकम नतिरी बाँकी राखेमा त्यस्ता रकम र सो को ब्याज समेत दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो व्यक्तिको जायजेथाबाट असुलउपर गरिदिन सक्नेछ ।

६२. **रोक्का राख्न लेखी पठाउने :** (१) संस्था वा दता गर्ने अधिकारीले दफा ५८ र ६१ को प्रयोजनको लागि कुनै व्यक्तिको खाता, जायजेथाको स्वामित्व हस्तान्तरण, नामसारी वा बिक्री गने नपाउने गरी रोक्का राख्न सम्बन्धित निकायमा लेखी पठाउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम रोक्काका लागि लेखी आएमा सम्बन्धित निकायले प्रचलित कानून बमोजिम त्यस्तो व्यक्तिको खाता,जाय जेथाका स्वामित्व हस्तान्तरण, नामसारी वा बिक्री गर्न नपाउने गरी रोक्का राखी दिनु पर्नेछ ।

६३. **अग्राधिकार रहने :** कुनै व्यक्तिले सस्थालाई तिर्न पर्ने ऋण वा अन्य कुनै दायित्व नतिरेमा त्यस्तो व्यक्तिको जायजेथामा नेपाल सरकारको कुनै हक दाबी भए त्यसकौ लागि रकम छुट्टाई बाँकी रहन आएको रकममा संस्थाका अग्राधिकार रहनेछ ।

६४. **कारवाही गर्न वाधा नपर्ने:** संस्थाल ऋण असुली गर्ने सम्बन्धमा कुनै व्यक्ति वा सहकारी संस्था उपर चलाएका कुनै कारवाहीको कारणबाट त्यस्तो व्यक्ति वा संस्था उपर यस ऐन तथा प्रचलित कानुन बमोजिमको कुनै कसुरमा कारवाही चलाउन रोक लगाएको मानिने छैन ।

परिच्छेद- १५

एकीकरण, बिघटन तथा दर्ता खारेज

६५. **एकीकरण तथा विभाजन सम्बन्धी व्यबस्था:** (१) यस ऐनको अधिनमा रही दुई वा दुइ भन्दा बढी संस्थाहरू एक आपसमा गाभी एकीकरण गर्न वा एक संस्थालाइ भौगोलिक कार्य क्षेत्रको आधारमा दुइ वा दुई भन्दा बढी संस्थामा विभाजन गर्न सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम एकीकरण वा विभाजन गर्दा सम्बन्धित संस्थाको कुल कायम रहेका सदस्य संख्याको दुई तिहाइ बहुमतबाट निर्णय हुनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम एकीकरण वा विभाजन गर्ने निर्णय गर्दा एकीकरण वा विभाजनका शर्त र कार्यविधि समेत खुलाउनु पर्नेछ ।

६६. **विघटन र दर्ता खारेजी:** (१) कुनै संस्थामा देहायको अवस्था विद्यमान भएमा साधारण सभाको तत्काल कायम रहेको दुई तिहाइ बहुमत सदस्यको निर्णयबाट त्यस्तो संस्थाको विघटन गर्ने निर्णय गरी दर्ता खारेजीको स्वीकृतिको लागि समितिले दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष निवेदन दिनसक्नेछ :-

(क) विनियममा उल्लेखित उद्देश्य तथा कार्य हासिल गर्न सम्भव नभएमा,

(ख) सदस्यका हित गर्न नसक्ने भएमा ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त निवेदनमा छानविन गर्दा त्यस्तो संस्थाका विघटन गर्न उपयुक्त देखिएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो संस्थाको दर्ता खारेज गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएका भए तापनि दर्ता गर्न अधिकारीले देहायको अवस्थामा मात्र संस्थाको दर्ता खारेज गर्न सक्नेछ ।

(क) लगातार दइु वर्षसम्म कुनै कारोबार नगरी निष्कृय रहेको पाइएमा,

(ख) कुनै संस्थाले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावली विपरीतको कार्य बारम्बार गरेमा,

(ग) विनियममा उल्लिखित उद्देश्य विपरीत कार्य गरेमा,

(घ) सहकारीको मुल्य, मान्यता र सिद्धान्त विपरीत कार्य गरेरमा ।

(४) उपदफा (२) वा (३) बमोजिम दर्ता खारेज गर्नु अघि दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो संस्थालाई सुनुवाईको लागि पन्ध्र दिनको समय दिनु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (२) वा (३) बमोजिम संस्थाको दर्ता खारेज भएमा त्यस्तो संस्था विघटन भएको मानिनेछ ।

(६) उपदफा (२) वा (३) बमोजिम संस्थाका दर्ता खारेजी भएमा त्यस्ता संस्थाका दर्ता प्रमाणपत्र स्वत: रद्द भएको मानिनेछ ।

६७. **लिक्वीडटेरको नियुक्ति:** (१) दफा ६६ बमाजिम कुनै संस्थाका दर्ता खारेज भएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले लिक्वीडेटर नियुक्त गर्नेछ ।

(२) उपदफामा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएका भएतापनि संघीय कानुनमा तोकिएको सिमा सम्मको सम्पत्ति भएका संस्थाको हकमा दर्ता गर्ने अधिकारीले कुनै अधिकृतस्तरको कर्मचारीलाई लिक्वीडेटर नियुक्ति गर्न सक्नेछ ।

६८. **लिक्वीडेशन पछिको सम्पतिको उपयोग:** कुनै संस्थाका लिक्वीडेशन पश्चात सब दायित्व भुक्तान गरी बाँकी रहन गएको सम्पत्तिको उपयोग संघीय कानुनमा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद -१६
दर्ता गर्ने अधिकारी

६९. **दर्ता गर्ने अधिकारी:** (१)यस ऐनअन्तगर्त दर्ता गर्ने अधिकारीले गर्नु पर्ने कायहरू गोदावरी नगरपालिकाको प्रशासकिय प्रमुखले अधिकारीले गर्नेछ ।

७०. **काम, कर्तव्य र अधिकार :** यस ऐनमा अन्यत्र उल्लिखित काम, कर्तव्य तथा अधिकारको अतिरिक्त दर्ता गर्ने अधिकारीको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद -१७
निरीक्षण तथा अनुगमन

७१. **निरीक्षण तथा अभिलेख जाँच गर्ने :** (१) दर्ता गर्ने अधिकारीले संस्थाको जुन सुकै वखत निरीक्षण तथा अभिलेख परीक्षण गर्ने , गराउन सक्नेछ ।

(२) नेपाल राष्ट्र बैकंले जुनसुकै वखत तोकिएका भन्दा बढी आर्थिक कारोबार गर्ने संस्थाको हिसाव किताव वा वित्तीय कारोवारको निरीक्षण वा जाँच गर्न, गराउन सक्नेछ।

(३) उपदफा (२) को प्रयोजनको लागि नेपाल राष्ट्र बैङ्कले आफ्नो कुनै अधिकारी वा विशेषज्ञ खटाई आबश्यक विवरण वा सचनाहरू संस्थाबाट झिकाइ निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण गर्न सक्नेछ ।

(४) उपदफा (१) वा (२)बमाजिम निरीक्षण वा हिसाब जाँच गर्दा दर्ता गर्ने अधिकारी वा नेपाल राष्ट्र बैङ्कका अधिकार प्राप्त अधिकृतले माग गरेको जानकारी सम्बन्धित संस्थाले उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम निरीक्षण वा हिसाब जाँच गर्दा कुनै संस्थाको कामकारबाही या ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, निर्देशिका, मापदण्ड वा कार्यविधि बमोजिम भएको नपाइएमा दर्ता गर्ने अधिकारी वा नेपाल राष्ट्र बैङ्कले सम्बन्धित संस्थालाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यस्ता निर्देशनका पालना गर्ने त्यस्तो संस्थाका कर्तव्य हुनेछ ।

(६) नेपाल राष्ट्र बैङ्कले यस दफा बमोजिम संस्थाको निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण गर्दा नेपाल राष्ट्र बैङ्कले प्रचलित कानून बमोजिमको अधिकार प्रयोग गर्न सक्नेछ।

(७) यस दफा बमोजिम संस्थाका निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण गर्दा प्राप्तो हुन आएका जानकारी नेपाल राष्ट्र बैङ्कल गोदावरी नगर कार्यपालिकालाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

७२. **छानविन गर्न सक्ने :** (१) कुनै संस्थाका व्यवसायिक कारोबार सन्तोषजनक नभएको , सदस्यको हितविपरीत काम भएका वा सो संस्थाका उद्देश्य विपरीत कार्य गरेको भनी त्यस्तो संस्थाकोकम्तीमा वीस प्रतिशत सदस्यले छानविनको लागि निवेदन दिएमा दर्ता गर्न अधिकारीले त्यस्तो संस्थाको छानविन गन, गराउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम छानिवन गर्दा माग गरको विवरण वा कागजात उपलब्ध गराई सहयोग गर्नु सम्बन्धित समितिको कर्तव्य हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम गरिएको छानविनको जानकारी सम्बन्धित संस्थालाई लिखित रूपमा दिनु पर्नेछ ।

७३. **बचत तथा ऋणका कारो बार गर्ने संस्थाको निरीक्षण तथा अनुगमन सम्बन्धी विशेष व्यवस्था :** (१) बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने संस्थाले तोकिए बमोजिम अनुगमन प्रणाली अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।

(२) दर्ता गर्ने अधिकारीले बचत तथा ऋणको कारोबार गर्ने संस्थाका तोकिए बमोजिमको अनुगमन प्रणालीमा आधारित भई निरीक्षण तथा अनुगमन गर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम संस्थाका निरीक्षण तथा अनुगमन दर्ता गर्ने अधिकारीले आवश्यकता अनुसार नेपाल राष्ट्र बैङ्क लगायतका अन्य निकायको सहयोग लिन सक्नेछ ।

७४. वार्षिक प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्ने: (१) दर्ता गर्ने अधिकारीले आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले तीन महिनाभित्र संस्थाको निरीक्षण सम्बन्धी वार्षिक प्रतिवेदन नगर कार्यपालिका समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको प्रतिवेदनमा देहायका विवरणहरू खुलाउनु पर्नेछः-

(क) सञ्चालनमा रहको संस्थाको विवरण,

(ख) अनुगमन गरिएको संस्थाको संख्या तथा आर्थिक कारोवारको विवरण,

(ग) संस्थामा सहकारी सिद्धान्त र या ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, विनियम तथा आन्तरिक कायविधिको पालनाको अवस्था,

(घ) संस्थाको सदस्यल प्राप्त गरेको सेवा सुविधाको अवस्था,

(ङ) सस्थाको क्रियाकलापमा सदस्यको सहभागिताको स्तर अनुपात,

(च) सस्थालाइ नगरपालिकाबाट प्रदान गरिएको वित्तीय अनुदान तथा छुट सुविधाको सदुप्रयोगिताको अवस्था,

(छ) सस्थाका आर्थिक क्रियाकलाप तथा वित्तीय अवस्था सम्बन्धी तोकिए बमो जिमका विवरण,

(ज) सस्थामा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको अवस्था

(झ) सस्थामा सशासन तथा जिम्मेवारीको अवस्था

(ञ) सस्थामा रहेको कोषको विवरण,

(ट) सुरक्षित पुंजी फिर्ता कोष वितरणको अवस्था,

(ठ) सहकारीका नीति निमार्णमा सहयाग पुग्ने आवश्यक कुराहरू,

(ड) सहकारी सस्थाका दर्ता, खारेजी तथा विघटन सम्बन्धी विवरण,

(ढ) सस्थाले सञ्चालन गरेको दफा १२ बमोजिमको कारोवार,व्यवसाय,उद्योग वा परियोजनाको विवरण,

(ण) तोकिए बमोजिमका अन्य विवरण ।

७५. आपसी संरक्षण सेवा सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्थाः (१) सस्थाले संघीय कानुनमा व्यवस्था भए बमोजिम आफ्नो सदस्यहरूको बालीनाली वा वस्तु भाउमा भएको क्षतिको पुर्ती गर्ने गरी आपसी संरक्षण सेवा सञ्चालन गन सक्नेछ ।

७६. स्थिरीकरण कोष सम्बन्धी व्यवस्थाः (१) बचत तथा ऋण विषयगत संस्थाहरू सम्भावित जोखिमबाट संरक्षणका लागि संघीय कानुनमा व्यवस्था भए बमोजिम खडा हुने स्थिरीकरण कोषमा सहभागी हुन सक्नेछ ।

परिच्छेद -१८
समस्याग्रस्त संस्थाको व्यवस्थापन

७७. सस्था समस्याग्रस्त भएका घोषणा गर्न सकिने :(१) यस ऐन बमोजिम गरिएको निरीक्षण वा हिसाब जाँचबाट कुनै संस्थामा देहायको अवस्था विद्यमान रहेको देखिएमा कार्य पालिकाले त्यस्तो संस्थालाई समस्याग्रस्त संस्थाका रूपमा घोषणा गर्न सक्नेछ :-

(क) सदस्यका हित विपरीत हुने गरी कुनै कार्य गरेको

(ख) संस्थाल पुरा गर्नुपर्ने वित्तीय दायित्व पुरा नगरेूको वा भुक्तानी गर्नु पर्ने दायित्व भुक्तानी गर्न नसकको वा भुक्तानी गनु नसक्ने अवस्था भएको ,

(ग) सदस्यहरूका बचत निर्धारित शर्त बमोजिम फिर्ता गर्न नसकेको,

(घ) या ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम तथा विनियम विपरीत हुने गरी संस्था सञ्चालन भएको

(ङ) सस्था दामासाहीमा पर्नसक्ने अबस्थामा भएको वा उल्लेखनीय रूपमा गम्भीर आर्थिक कठिनाइ भोगिरहेको,

(च) कुनै संस्थाले सदस्यको बचत रकम फिर्ता गर्नु पर्ने अवधिमा फिर्ता नगरेको भनी त्यस्तो संस्थाका कम्तीमा वीस प्रतिशत वा वीस जना मध्ये जुन कम हुन्छ सो वरावरका सदस्यहरूले दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष निवेदन दिएकोमा छानविन गर्दा खण्ड (क) देखि (ङ) सम्मको कुनै अवस्था विद्यमान भएको देखिएको ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि प्रचलित कानुन बमोजिम गठन गरेको आयोगले कुनै संस्थालाइ समस्याग्रस्त संस्था घोषणा गर्ने सिफारिस गरेमा वा समस्याग्रस्त भनी पहिचान गरेकामा वा त्यस्तो आयोगमा परेका उजुरी संख्या, औचित्य समेतको आधारमा कार्यपालिकाले त्यस्तो संस्थालाई समस्याग्रस्त संस्था घोषणा गर्न सक्नेछ ।

७८. व्यवस्थापन समितिका गठनः (१) दफा ७७ बमाजिम समस्याग्रस्त संस्था घोषणा भएको मा त्यस्तो संस्थाको सम्पत्ति व्यवस्थापन तथा दायित्व भुक्तानी सम्बन्धी कार्यकालागि व्यवस्थापन समितिर्का गठन गन दर्ता गर्न अधिकारीले कार्यपालिका समक्ष सिफारिस गर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम शिफारिस भई आएमा कार्यपालिकाले तोकिए वमोजिम व्यवस्थापन समितिको गठन गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम गठित व्यवस्थापन समितिका काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-१९
कसूर, दण्ड जरिवाना तथा पुनरावेदन

७९. **कसुर गरेको मानिने :** कसैले देहायको कुनै कार्य गरेमा यस ऐन अन्तर्गतको कसुर गरको मानिनेछ ।

(क) दर्ता नगरी वा खारेजी भएको संस्था संञ्चालन गरेमा वा कुनै व्यक्ति, फर्म वा कम्पनीले आफ्नो नाममा सहकारी शब्द वा सो शब्दको अंग्रंजी रूपान्तरण राखी कुनै कारोबार, व्यवसाय, सेवा प्रवाह वा अन्य कुनै कार्य गरेमा,

(ख) सदस्यको बचत यस ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, विनियम बमोजिम बाहेक अन्य कुनै पनि प्रयोजनको लागि प्रयोग गरेमा,

(ग) तोकिएको भन्दा बढी रकम ऋृण प्रदान गर्दा जमानत वा संरक्षण नराखी ऋृण प्रदान गरेमा,

(घ) समितिको सदस्य, व्यवस्थापक वा कमेचारीले संस्थाको सम्पत्ति, बचत वा शेयर रकम हिनामिना गरमा,

(ङ) ऋृण असुल हून नसक्ने गरी समितिका कुनै सदस्य, निजको नातेदार वा अन्य व्यक्ति वा कर्मचारीलाई ऋृण दिई रकम हिनामिना गरेमा,

(च) समितिका कुनै सदस्यले एक्लै वा अन्य सदस्यको मिलोमत्तो मा संस्थाका शेयर वा बचत रकम आफ खूसी परिचालन गरी संस्थालाइ हानी नोक्सानी पुरएमा,।

छ) झुट्टा वा गलत विवरण पेश गरी कर्जा लिएमा, राखेको धितो कच्चा भएमा वा ऋृण हिनामिना गरमा,

(ज) सस्थाल यस ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम, विनियम विपरित लगानी गरेमा वा लगानी गन उर्द्देश्यले रकम उठाएमा,

(झ) कृत्रिम व्यवसाय खडा गरी वा गराई ऋृण लिएमा वा दिएमा,

(ञ) धितोको अस्वाभाविक रूपमा बढी मुल्याङ्कन गरी ऋृण लिएमा वा दिएमा,

(ट) झट्टा विवरणको आधारमा परियोजनाको लागत अस्वाभाविक रूपमा बढाई बढी ऋृण लिएमा वा दिएमा,

(ठ) कुनै व्यक्ति वा संस्थालाई एक पटक दिइसकेको संरक्षण रीतपुर्वक फुकुवा नभई वा सो सुरक्षणले खामेको मुल्यभन्दा बढी हूनेगरी सोही संरक्षण अन्य सस्थामा राखी पुनः ऋृण लिए वा दिएमा,

(ड) सस्थाबाट जुन प्रयोजनको लागि ऋृण सुविधा लिएको हो सोही प्रयोजनमा नलगाइ अन्यत्र प्रयोग गरे वा गराएमा,

ढ) सस्थाका कुनै कागजात वा खातामा लेखिएको कुनै कुरा कुनै तरिकाले हटाइ वा उडाइ अंक अर्थ निस्कने व्यहोरा पारी मिलाइे लेख्ने वा अर्को भिन्न श्रेस्ता राख्न जस्ता काम गरेबाट आफुलाई वा अरु कसैलाई फाइदा वा हानि नोक्सानी गर्ने उद्देश्यले कीर्ते गर्ने वा अकाको हानि नोक्सानी गर्ने उद्देश्यले नगरे वा नभएको झुट्टा कुरा गरे वा भएको हो भनी वा मिति, अङ्क वा व्यहोरा फरक पारी सहीछाप गरी गराइ कागजात बनाई वा बनाउन लगाई जालसाजी गरे वा गराएमा,

(ण) ऋणको धितो स्वरूप राखिने चल अचल सम्पत्ति लिलाम बिक्री वा अन्य प्रयोजनको लागि मूल्याङ्कन गर्दा मुल्याङ्कन कर्ताले बढी, कम वा गलत मुल्याङ्कन गरी सस्थालाई हानी नोक्सानी पुऱ्याउन कार्य गरे वा गराएमा,

(त) सस्थालाई हानी नोक्सानी पुरयाउने उद्देश्यले कसैले केही गराउन वा नगराउन, मालाहिजा गर्ने वा गराउन, कुन्न किसिमको रकम लिन वा दिन, बिना मुल्य वा कम मूल्यमा कुनै माल, वस्तु वा सेवा लिन वा दिन, दान, दातव्य, उपहार वा चन्दा लिन वा दिन, गलत लिखत तयार गन वा गराउन, अनुवाद गर्न वा गराउन वा गैरकानुनी लाभ वा हानी पुरयाउन बदनियतले कुनैकार्य गरे वा गराएमा,

(थ) कुनै संस्था वा सोको सदस्य वा बचतकर्ता वा ती मध्ये कसैलाई हानी नोक्सानी पुग्ने गरी लेखा परीक्षण गरे गराएमा वा लेखा परीक्षण गरेको झुट्टा प्रतिवेदन तयार पारे मा वा पार्न लगाएमा ।

८०. **सजायः** (१) कसलै दफा ७९ को कसुर गरेमा देहाय बमोजिमको सजाय हुनेछः-

(क) खण्ड (क),(ग),(ड) र (थ) का कसुरमा एक बर्ष सम्म कैद र एक लाख रूपैया सम्म जरिवाना,

(ख) खण्ड (ठ) का कसुरमा दुई बर्ष सम्म कैद र दुई लाख रूपैयासम्म जरिवाना,

(ग) खण्ड (ख) का कसुरमा विगो बराबरको रकम जरिवाना गरी तीन बर्ष सम्म कैद ।

(घ) खण्ड (घ), (ङ), (च), (छ), (ज), (झ), (ञ), (ट), (ण) र (त) को कसुरमा विगो भराई विगो बमाजिम जरिवाना गरी देहाय बमोजिमको कैद हुनेछ :- (१) दश लाख रूपयौ सम्म बिगाँ भए एक वर्ष कैद

(२) दश लाख रूपयौ भन्दा बढी पचास लाख रूपैंया सम्म बिगो भए दुई बर्ष देखी तीन वर्ष सम्म कैद

(३) पचास लाख रूपयौ भन्दा बढी एक करोड रूपैया सम्म बिगो भए तीन बर्ष देखी चार वर्ष कैद,

(४) एक करोड रूपैया भन्दा बढी बिगो भए चार बर्ष देखी छ बर्ष सम्म कैद

(५) दश करोड रूपैयां भन्दा बढी बिगो भए छ वषेर्देखि दश बर्ष कैद,

(ङ) खण्ड (ढ) का कसुरमा दश बर्ष सम्म कैद हुनेछ ।

(२) दफा ७९ को कसूर गर्न उद्योग गर्ने वा त्यस्तो कसूर गर्न मर्द्दत पुऱ्याउने व्यक्तिलाइ मुख्य कसूरदारलाई हुने सजायको आधा सजाय हुनेछ ।

(३) दफा ७९ का कसूर गर्न वा त्यस्तो कसुर गर्न मद्दत पुर्याउनु कुनै निकाय संस्था भए त्यस्तो निकाय संस्थाको प्रमुख कार्यकारी वा पदाधिकारी वा कार्यकारी हैसियतमा कार्य सम्पादन गर्ने व्यक्तिलाई यस ऐन बमोजिम हुने सजाय हुनेछ ।

८१. **जरिवाना हुनेः** (१) दफा ८७ बमाजिम कसैको उजुरी परी वा सस्थाको निरीक्षण अनुगमन वा हिसाब किताबका जाँच गदाँ वा अन्य कुनै व्यहोराबाट कसैले देहायको कुनै कार्य गरेको पाइएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो कार्यको प्रकृति र गाम्भीरताको आधारमा त्यस्तो कार्य गर्ने व्यक्तिलाई दश लाख रूपयासम्म जरिवाना गर्नेछ :-

(क) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम विपरीत सदस्य सँग ब्याज लिएमा,

(ख) सस्थाले प्रदान गर्ने बचत र ऋणको ब्याजदर बीचको अन्तर छ प्रतिशतभन्दा बढी कायम गरेमा

(ग) सस्थाले प्रदान गरेको ऋणमा लाग्ने ब्याजलाई मुल कर्जामा पुजीकृत गरी सो को आधारमा ब्याज लगाएमा,

(घ) कुनै सदस्यलाइ आफ्नो पुजी कोषको तोकिए बमोजिमको प्रतिशतभन्दा बढी ह्रुने गरी ऋण प्रदान गरमा,

(ङ) सस्था दर्ता गर्दाका बखतका सदस्य बाहेक अन्य सदस्यलाई सदस्यता प्राप्त गरेको ३ महिना अवधि व्यतित नभइ ऋण लगानी गरेमा,

(च) प्राथमिक पुजी कोषको दश गुणा भन्दा बढी हुने गरी बचत संकलन गरेंमा,

(छ) शेयर पुजीको पन्ध्र प्रतिशतभन्दा बढी शेयर लाभांश वितरण गरेमा,

(ज) सस्थाले आफ्नो कार्य क्षेत्र बाहिर गई कारोबार गरेमा वा गैर सदस्य सँग कारोवार गरेमा,

(झ) सस्थाले यो ऐन विपरीत कृत्रिम ब्यक्तिलाई आफ्नो सदस्यता दिएमा ,

(ञ) शेयर सदस्यलाइ ऋण प्रदान गर्दा अग्रिम जोखिम कोष कटाएमा ,

(ट) शेयर फिर्ता गर्दा संस्थाको नाफा घाटा बमोजिम शेयर मुल्य कायम नगरेमा,

(ढ) ऋण रकममा सेवा शुल्क वा अतिरिक्त कुनै पनि प्रकारको जरिवाना वा थप ब्याज लिएमा ।

(२) उपदफा (१) मा लेखिएका व्यहोराबाट कसले देहायका कुनै कार्य गरेका दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्ता कार्यको प्रकृति र गाम्भीर्यको आधारमा त्यस्ता कार्य गर्ने व्यक्तिलाई पाँचलाख रूपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछः-

(क) या ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिमदिएको कुनै निर्देशन वा तोकिएको मापदण्डको पालना नगरेमा,

(ख) या ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम दिनु पर्ने कुनै विवरण, कागजात, प्रतिबेदन, सुचना वा जानकारी नदिएमा,

(ग) यस एन बमोजिम निर्वाचन नगरी समिति तथा लेखा सुपरीवेक्षण समितिका पदाधिकारीहरू आफ खूशी परिवर्तन गरेमा,

(घ) कुनै संस्थाले दफा ६ को उपदफा (४) बमोजिमको तोकिएको शर्त पालन नगरेमा,

(ङ) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विपरित अन्य कार्य गरेमा ।

(३) उपदफा (१) वा (२) बमोजिमको जरिवाना गर्ने अघि दर्ता गर्ने अधिकारीले सम्बन्धित व्यक्ति वा संस्थालाई सफाई पेश गर्न कम्तीमा पन्ध्र दिनको समयावधि दिनु पर्नेछ ।

८२. **रोक्का राख्ने :** (१) दर्ता गर्न अधिकारीले सम्बन्धित संस्थालाइ दफा ८१ बमोजिम जरिवाना गर्नुको अतिरिक्त ३ महिनासम्म त्यस्तो संस्थाका कारोबार, सम्पति तथा बैङ्क खाता रोक्का राख्ने तथा सम्पत्ति रोक्का राख्न सम्बन्धित निकायलाइे सिफारिस गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सिफारिस प्राप्त भएमा त्यस्तो संस्थाका कारोबार, सम्पति वा बैङ्क खाता रोक्का राखी सो को जानकारी दर्ता गर्ने अधिकारीलाई दिनु पर्नेछ ।

८३. **दोब्बर जरिवाना हने :** (१) दफा ८१ बमोजम जरिवाना भएको व्यक्ति वा संस्थाले पुनः सोही कसुर गरेमा त्यस्तो व्यक्ति वा संस्थालाई दर्ता गर्न अधिकारीले दोस्रो पटकदेखि प्रत्येक पटकको लागि दोब्बर जरिवाना हुनेछ ।

८४. **अनुसन्धानका लागि लेखी पठाउन सक्नेः** दर्ता गर्ने अधिकारी वा नेपाल राष्ट्र बैङ्कले यस ऐन बमोजिम आफ्नो काम, कर्तव्य र अधिकारको पालना गर्दा कसैले दफा ७९ बमोजिमको कसुर गरेको थाहा पाएमा त्यस्तो कसुरका सम्बन्धमा यस ऐन बमोजिम अनुसन्धान गर्नका लागि सम्बन्धित निकायमा लखी पठाउन सक्नेछ ।

८५. **मद्दासम्बन्धी व्यवस्थाः** दफा ८० बमाजिम सजाँय हुने कसुरको मुद्दा सम्बन्धी व्यवस्था संघीय काननु बमोजिम हुनेछ ।

८६. **मद्दा हेर्ने अधिकारीः** दफा ८० बमाजिमको सजाँय हुने कसुर सम्बन्धी मुद्दाका कारवाही र किनारा जिल्ला अदालतबाट हुनेछ ।

८७. **उजुरी दिने हद म्याद :** (१) कसलै दफा ८० बमोजिमको सजाँय हुने कसुर गरेको वा गर्न लागेको थाहा पाउन व्यक्तिले त्यसरी थाहा पाएको मितिले ९० दिनभित्र दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष उजुरी दिन पर्नेछ ।

(२) कसैल दफा ८० बमोजिम जरिवाना हुने कार्य गरेका थाहा पाउने व्यक्तिले त्यसरी थाहा पाएको मितिले नब्बे दिन भित्र दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष उजूरी दिनु पर्नेछ ।

८८. पनरावेदन गर्ने (१) दफा ६ बमाजिम संस्था दर्ता गर्न अस्वीकार गरेको वा दफा ....८ बमोजिम संस्था दर्ता खारेज गरेको मा चित्त नबे भ्न्नु ले सो निणे यर्का जानकारी पाएको मितिले पे तीस दिनभित्रैं दता गर्न अधिकारीर्को निणे यउपर कार्य पालिकासमक्ष र्प नराव् दन गने सक्नेंं छे ।

(२) दफा ८० बमाजिमको जरिवानामा चित्त नबुभ्ने व्यक्तिल त्यस्तो निर्णयको जानकारी पाएको मितिले पैंतीस दिनभित्र देहाय बमोजिम पुनरावेदन गर्न सक्नैछ :

(क) दर्ता गर्ने अधिकारी र कार्य पालिकाले गरेको निर्णय उपर सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा,

(ख) नेपाल राष्ट्र बैङ्कले गरेको निर्णय उपर सम्बन्धित उच्च अदालतमा ।

८९. असुल उपर गरिने : यस परिच्छेद बमोजिम कुनै व्यक्तिले तिर्नु पर्ने जरिवाना वा कुनै रकम नतिरी बाँकी रहेकोमा त्यस्तो जरिवाना वा रकम निजबाट सरकारी बाँकी सरह असुल उपर गरिनेछ ।

परिच्छेद-२० विविध

९०. मताधिकारको प्रयोग : कुनै सदस्यले संस्थाको जति सुकै शेयर खरिद गरेको भए तापनि सम्बन्धित संस्थाका कार्य सञ्चालनमा एक सदस्य एक मतको आधारमा आफ्नो मताधिकारको प्रयोग गने सक्नेछ ।

९१. सामाजिक परीक्षण गराउन सक्नेछः (१) संस्थाले विनियममा उल्लिखित उद्देश्य प्राप्त गर्नका लागि समितिबाट भएको निणय र कार्य, सदस्यहरूले प्राप्त गरेको सेवा र सन्तुष्टिको स्तर, सेवा प्राप्तिबाट, सदस्यहरूको जीवनस्तरमा आएको आर्थिक, सामाजिक, सास्कृतिक तथा वातावरणीय पक्षमा, सकारात्मक परिवतन लगायतका विषयमा सामाजिक परीक्षण गराउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम भएको सामाजिक परीक्षणको प्रतिवेदन छलफलका लागि समितिले साधारण सभा समक्ष पेश गर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम पेश भएको सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदन छलफल गरी साधारण सभाले आवश्यकता अनुसार समितिलाई निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(४) यस दफा बमोजिमका सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदनको एक प्रति सम्बन्धित संस्थाले दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

९२. सहकारी शिक्षाः सहकारी क्षेत्रको प्रवधनको लागि विद्यालय तहको पाठयक्रममा आधारभुत सहकारी सम्वन्धी विषय वस्तलाई समावेश गने सकिनेछ ।

९३. **आथिक सहयोग सम्बन्धमा:** संस्थाको रकमवाट समितिको निर्णय वमोजिम सदस्यहरूले आर्थिक सहयोग लिन सक्नेछन् तर सामाजिक कायको लागि गैर सदस्य व्यक्ति वा संस्थाहरूलाइ समेत आर्थिक सहयोग गर्न वाधा पर्ने छैन ।

स्पष्टीकरण: यस दफाका प्रयोजनको लागि 'सामाजिक कार्य' भन्नाले शिक्षा, स्वास्थ्य, वातावरण संरक्षण, मानवीय सहायता, सहकारिता प्रबर्दधन सम्बन्धि कार्य समेत लाई जनाउँ छ ।

९४. **अन्तर सहकारी कारोवार गर्न सक्नेछः** संस्थाहरूले तोकिए बमोजिमएक आपसमा अन्तर सहकारी कारोवार गर्न सक्नेछन ।

९५. **ठेक्कापट्टा दिन नहुने:** संस्थाले आफ्नो समितिको कुनै सञ्चालक वा लेखा सुपरीवेक्षण समितिको संयोजक वा सदस्य वा आफ्नो कर्मचारीलाई ठेक्कापट्टा दिन हुदैन ।

९६. **सरकारी बाँकी सरह असुल उपर हुने:** कुनै संस्थाले प्राप्त गरेको सरकारी अनुदान वा कुनै सेवा, सुविधा दरूप्रयोग गरेको पाइएमा प्रचलित कानुन बमोजिम सरकारी बाँकी सरह असुल उपर गरिनछे   ।

९७. **कम्पनी सम्बन्धी प्रचलित ऐन लागु नहुने :** यस ऐन अन्तर्गत दर्ता भएको संस्थाको हकमा कम्पनी सम्बन्धी प्रचलित ऐन लागु हूने छैन ।

९८. **प्रचलित कानुन बमोजिम कारवाही गर्न वाधा नपर्ने :**यस ऐनमा लेखिएको कुनै कुराले कुनै व्यक्ति उपर प्रचलित कानुन बमोजिम अदालतमा मुद्दा चलाउन बाधा पुर्‍याएको मानिने छैन ।

९९. **सम्पत्ति शुद्धिकरण निवारण सम्बन्धी कानुनी व्यवस्थाका पालना गर्नु पर्ने:** सस्थाले सम्पत्ति शुद्धिकरण निवारण सम्बन्धी संघीय र प्रद्रेश कानुनमा भएका व्यवस्थाको साथ ततसम्बन्धमा मन्त्रालयले जारी गरको मापदण्ड र नेपाल राष्ट्र बैकको वित्तीय जानकारी एकाइबाट जारी भएका निदेशिकाहरूको पालना गर्नु पर्नेछ ।

१००. **नियम बनाउन अधिकार :** यस एनको कार्यान्वयनको लागि कार्य पालिकाले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।

१०१. **मापदण्ड, निर्देशिका वा कार्यविधि बनाई लागू गर्न सक्नेछ :** (१) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको अधकीनमा रही संस्थाको दर्ता , सञ्चालन, निरीक्षण तथा अनुगमन लगायतका काम कारबाहीलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न कार्य पालिकाले आवश्यकता अनुसार मापदण्ड, निर्देशिका वा कार्यविधि बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमका मापदण्ड बनाउँदा आवश्यकता अनुसार रजिष्ट्रार,नेपाल राष्ट्र बैङ्क, मन्त्रालय र सम्बन्धित अन्य निकायको परामर्श लिन सकिनेछ ।

अनुसूची १

दर्ता दरखास्तको नमुना

मिति : २०... ।. ...

श्री दर्ता गर्ने अधिकारीज्यू,

गोदावरी नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

बज्रबराही ललितपुर ।

विषय : **सहकारी संस्थाको दर्ता .**

महोदय,

हामी देहायका व्यक्तिहरू देहायका कुरा खोली देहायको संस्था दर्ता गरी पाउन निवेदन गर्दछौँ . उद्देश्य अनुरूप संस्थाले तत्काल गर्ने कार्यहरूको योजना र प्रस्तावित संस्थाको विनियम दुई प्रति यसै साथ संलग्न राखी पेश गरेका छौँ .

संस्थासम्बन्धी विवरण

(क) प्रस्तावित संस्थाका नाम :-

(ख) ठेगाना :-

(ग) उद्देश्य :-

(घ) मुख्य काय :-

(ङ) कार्यक्षेत्र :-

(च) दायित्व :-

(छ) सदस्य सङख्या :-

(१) महिला .... जना

(२) परुष .... जना

(ज) प्राप्त शेयर पुजीको रकम :– रु. ....

(झ) प्राप्त प्रबेश शुल्कका रकम :- रु. .....

अनुसूची २

संस्था दर्ता प्रमाण-पत्रको नमूना

गोदावरी नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

बज्रबराही ललितपुर

सहकारी दर्ता प्रमाण-पत्र

दर्ता नं. :

गोदावरी नगरपालिका सहकारी ऐन, ... को दफा ... बमोजिम श्री ... ... लाई सीमित दायित्व भएको संस्थामा दर्ता गरी स्वीकृत विनियम सहित यो प्रमाण-पत्र प्रदान गरिएको छ .

वर्गीकरण : ... ...

दर्ता गरेको मिति :

दस्तखत :

दर्ता गर्ने अधिकारीको नाम : कार्यालयको छाप